Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 13 ОКТЯБРЬ, 1981 ШУ. ● № 122 (6512). ● Мах 2 кап.

Советски Союза къахьегамхой! Хьинарeча къахьегамца белгалйоаккхаргья вай цхьайтталагIа пятилетка!

Кхы а низ болашагIа, йIаьхегIа, хозагIа хийла вай сийлахь-йоккха Даьхе!

Долла хIама сага иразa духьа, долла хIама сага духьа!

(КПСС ЦК ТIахьехамаш тIара).

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 64 шу дузаш даь

КПСС ЦК ТIАХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 64 шу дизар!

2. Хоастам хилба адамий исторе чухь керда зама хьайийллача Сийлахь-йоккхача Октябра!

3. Яхийла марксизм-ленинизм — даим дийна бола революционни интернациональни хьехам!

4. Яхийла Советски Союза ленински Коммунистически парти!

Халкъаца цхьоагIо хиларах латт парте низ!

Партеца цхьоагIо хиларах, цо кулгалдеш хиларах латт халкъа низ!

5. Коммунисташ! КПСС XXVI съезда исторически решенеш кхоачашъяр духьа деррига халкъо лоаттабеча къовсама хьалха хила!

6. Хоастам хилба советски халкъа — коммунизм хьалъеш доаллачоа, машара тIехьа лерргIа къовсам лоаттабечоа!

7. Советски Союза гражданаш! Ленин санна, коммунистически хьисапе даха, болх бе, къовсам лоаттабе Iомале!

КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъергья вай!

8. Советски Союза къахьегамхой! Хьинарeча къахьегамца белгалйоаккхаргья вай цхьайтталагIа пятилетка!

Кхы а низ болашагIа, йIаьхегIа, хозагIа хийла вай сийлахь-йоккха Даьхе!

Долла хIама сага иразa духьа, долла хIама сага духьа!

9. Яхийла Советий Мехка турпала болхлой класс!

10. Бахалба сий дола колхозни ахархой!

11. Яхийла советски халкъа интеллигенци!

12. Яхийла болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце йохаргйоаца цхьоагIо!

13. Дахалда Советски Союза деррига къаьмий народностийн вежарашха дола доттагIалле лоарзагIа яргйоаца цхьоагIон!

14. Яхийла СССР Конституци!

Яхийла социалистически демократи!

15. Яхийла халкъа депутатий Советаш!

Советски Союза гражданаш! Хьинаре дакъа лаца паччахьалкхеин общества гIулакхашта доал деча!

16. Яхийла советски профсоюзаш — коммунизма школа, вай общества бокхха низ!

17. Кагий нахи мехкарийн! ТIатеIе караерзае знанеш, культура, профессиональни говзал!

Коммунизмана тIехьара сакхетаме къовсамхой хила!

18. Яхийла Ленински комсомол — Коммунистически парте тешаме гIончен денале резерви, хьалха латта советски кагирхой отряд!

19. Бахалба советски кхалнах — коммунизм хьинаре хьалъеш боаккараш!

Хоастам хилба кхалсага-нанна!

Машари иразни хилда деррига лаьттан тIарча берий!

20. Советски тIемахой! Эргайоахаш тове тIемен политически кийчо!

Феи тешамен лорабе советски халкъа маьрша къахьегам, социализмана карагIдаьнна сийлахь-доккхий хIамаш!

Дахалда денал дола СССР Герзашцара Низаш!

21. Массаза а хоастам хилба Октябра котало, вай Даьхен сий, паргIато, кортамукъале бахьан долаш лоаттабаьча къовсаме дийгарашта!

22. Советски Союза къахьегамхой! Сихъе Iилма-технически прогресс! Массе метте юкъеххахьа хьалха латта опыт!

ЧIоагIъе сакхетаме коммунистически дисциплина! Творчески инициатива йолаш хила!

Экономика чIоагIа дегIаххувла!

23. Советски Союза къахьегамхой! БиззагIа пайда эца дегIаенача социализма торонех, мехка производственни Iилма-технически потенциалах!

24. Советски Союза гражданаш! ХьинарегIа дакъа лаца общественни боахаме хIанин кхом баран хьурмат даран тIехьарча деррига халкъа боламе!

Экономика кхом беш хила еза!

25. Советски Союза къахьегамхой! Социалистически яхьа байракх лакхагIа айе!

Пятилетка заданеш кхоачаши тIехкхоачаши ергья вай!

ПайданегIен дикагIен болх бар — вай патриотически декхар!

26. Хоастам хилба коммунизм хьалъеча хьалха а этта йолхача краснознаменни коллективашта, пятилетка гвардейцашта!

27. Советски Союза къахьегамхой! ХIара балха моттиге лакхъе къахьегама овсарле, эффективность, дикал!

28. Советски Союза къахьегамхой! Урала, СибарегIен, Гаьнарча Малхбоален производительни низаш дегIадоагIнлга сихае!

Байкало-Амурски магистраль хьалъелта сихае!

29. Доагорен энергетически промышленноста болхлой! Оаш дукхагIа мехидаьтта, газ, кIор, электроэнерги аларга хьежаш я Даьхе!

30. Советски металлургаш! Производства технологи эргайоахаш тоае!

ДикагIа, дукхагIа арахеца экономични металлопродукци!

31. Машинашъераш! Балха овсарле лакха йола, экономични, тешаме машинаш, прибораш, механизацеи автоматизацеи средстваш хьаххоала!

Технически кхы тIа а сихагIа кийчъе промышленности юрта боахами!

32. Химически промышленноста болхлой! Халкъа боахами баха нахи царна эшача химически продукташеи материалашеи биззагIа Iалашбе!

33. Промышленноста болхлой! Бахача наха эшача товарий производство шеръе, дикал тоае!

Халкъа эша товараш хьадара, гIулакхаш дара сфера хIара денна терко е!

34. ГIишлонхойн монтажникаш! Капитальни вложеней эффективность лакхъе!

Сиха, дика, хIинзарча технически ларда тIа хьалде гIирсаш!

35. Транспортен бувзамен болхлой! Тешаме Iалашде халкъа боахама эшараш!

Советски наха гIулакх дара культура лакхъе!

36. Советски Союза къахьегамхой! ТIагIертте къовсам лоаттабе юрта боахам дIахо айбар духьа! Цунна механизаци химизаци, лаьттаца мелиораци яра темпаш лакхъе!

Нечерноземье эргаиккхар — деррига халкъа гIулакх!

37. Колхозхой, совхозий болхлой! Лакхъе юрта боахама эффективность!

ДукхагIа даха ялат! Дас санна пайда эца лаьттах, техникех, удобренеех!

Хургболча хьувкъама уйла а терко а ма могга дукхагIа е!

38. Юрта боахама къахьегамхой! Хьайбай боахама доакъара база чIоагIъе!

ДукхагIа хьо а даха, паччахьалкхенга дохка а дохка дуах, шура, фуаш, тха, кхыйола продукци!

Хьайбай боахам — массане а йоакхо е езаш дола гIулакх!

39. Юрта боахама, заготовительни, транспортни, перерабатывающи, торгови предприятей болхлой! Юртбоахама продукци йоа ма е!

Хьа мел яьккхача хIамах халкъа гIулакхашта пайда эца беза!

40. Торговле, юкъарча кхачан, бытовой гIулакхаш дечара болхлой! Лакхъе къахьегама дикали культуреи, эшараша биззагIа Iалашбе баха нах!

41. Советски Союза гражданаш! Дас санна лeладе общественни рузкъа! Ебае социалистически доалахье!

Пайда дикагIа эца мехка рузкъах!

Хьурмат деш леладе хьамсара Iалам!

42. Халкъа боахама специалисташ! Изобретателаши рационализатораши! Эргайоахаш тоае техника, технологи, производствана ду доал!

43. Советски Iилмахой! Тохкамий эффективность лакхъе!

ЧIоагIлойла Iилман производстваи цхьоагIо!

Хоастам хилба советски Iилмана!

44. Паччахьалкхен аппарата болхлой! Эргайоахаш тоае балха стиль! Советски наха эшарийн хьаштийн терко е!

45. Халкъа тIахьожамхой! Хьинаре къовсам лоаттабе дисциплина чIоагIъяр, хIаман кхом бари хьурмат дари духьа!

46. Идеологически фронта болхлой! Лакхъе хьехам балара, информационни, пропагандистски балха дикал!

Коммунистически идейность, вахара хьинаре позици — хIара советски сага!

47. Литературан искусствай деятелаш, культура болхлой! Вай сийлахь-йоккхача Даьхен хила хьакъ долаш йола произведенеш хьаххоала!

Лакха айийл хьо советски искусства идейноста, партийноста, народноста байракх!

48. Халкъа образоване болхлой! Лакхъе дешар хьехара, кхуво доагIача ноахала политически, къахьегама, нравственни кхетам балара дикал!

49. Вузийн техникумийн болхлой! Идейни чIоагIа, лакха квалификаци йола специалисташ кийчбе!

Iилма дегIаккхувла, производстваца бувзам чIоагIбе!

50. Унахцlено лорaрa болхлой! Советски нахьа унахцIеноe дийна йоакхо е! Медицински гIулакхаш дара дикал лакхъе!

51. Физкультурникаш спортсменаш! Физкультури болам шерагIа боаржабе!

Советски спорта сийле лакхъе!

52. Сий дола тIемен къахьегамен ветеранаш! Кагирхой хьехамчий! Коммунистически партен советски халкъен революционни, тIема, къахьегама традицешца кхетам ле къонача ноахала!

53. Школьникаш, дешархой, студенташ! ТIадийрзэе караерзае знанеши культуреи, къахьегама навыкаш!

Дег тIара дукха еза советски Даьхе! Ленина гIулакха тIехьара, коммунизмана тIехьара хьинаре къовсамхой хила!

54. Даькъала хийла машар безаш йола Советски Союза арахьара ленински политика!

Кхоачаш хийла КПСС XXVI съездо оттаь 80-ча шерий машара Программа!

55. Вежарий моаршал да коммунистически болхлойн партешка!

Сийлен хоастамаш хилба коммунисташта — халкъа гIулакха тIехьарча къонахчал долча къовсамхошта!

56. ЧIоагIлойла деррига дунен тIарча коммунистий цхьоагIон кхотабалари!

Даькъала хийла пролетарски интернационализм — дунен халкъашта юкъерча болхлой класса техкаи низ болен герз!

57. ЧIоагIлойла дунен социализма, дунен халкъашта юкъерча пролетариата, къамий-кортамукъален болама эшаьоаргйоаца цхьоагIо!

58. Вежарий моаршал да социалистически мехкий халкъашка!

Даькъала хийла социалистически содружества мехкий цхьоагIон кхотадалари, социализмана карагIдаьннараш чIоагIде лаьрхIа цар шеко йоаца уйла!

59. Вежарий моаршал да американски империализма тийшача балхашта хоадам боллаш духьала латтача турпалча кубински халкъага!

60. Вежарий моаршал да турпалча вьетнамски халкъага!

61. Вежарий моаршал да къонахчал долча лаосски халкъага!

62. Вежарий моаршал да кхычарех тийша хIама доаца, паргIата, халкъа Кампучи хьалъеш доаллача кампучийски халкъага!

63. Вежарий моаршал да апрельски революцена карагIдаьннараш къонахчалца лорадеш латтача афгански халкъага!

64. Вежарий моаршал да шийн кортамукъале, революцена карагIдаьннараш са ца кходеш лорадеш латтача Ангола халкъага!

65. Вежарий моаршал да социалистически оргалонаш яра тIаберзабь революционни ниъ тешшаме лелача Эфиопе халкъага!

66. Вежарий моаршал да капиталистически мехкий болхлой классага!

Хоастам хилба монополей эксплуатаценен Iазапан духьаларча, машара, демократена тIехьарча къовсамхошта!

67. Вежарий моаршал да колониальни Iазапа кIалхара даьннача халкъашка, къамий кортамукъален социальни прогресса чIоагIъяра тIехьарча къовсамхошка.

68. ДIайха моаршал да империализмаен расизмаен духьала, паргIатон кортамукъален бахьан долаш къовсам лоаттабеча Африка халкъашка!

69. ДIайха моаршал да империализмаен реакценен духьала, шоай мехкаш демократически дегIаккхувлара тIехьа къовсам лоаттабеча Латински Америка халкъашка!

70. Вежарий моаршал да фашистски хунтана духьала шоай са ца кходеш къовсам лоаттабеча Чили къахьегамхошка, беррнгача демократашка!

71. Вежарий моаршал да фашистски бозкгахьа Iазап озаш боахкача паргIатона, демократена, социализмана тIехьарча къовсамхошка!

Корта мукъа бовлба империализмон реакцен лийца боаккараш!

72. ДIайха моаршал да израильски агрессенен империализма диктатан духьала къовсам лоаттабеча Iарбий халкъашка!

ЧIоагIлолда советско-арабски доттагIал!

73. Европейски мехкий халкъаш! Керда американски ракетно-ядерни герз Малхбузен Европе оттадара духьала къовсам лоаттабе!

Машар, кхерамзле дика лоалахол — Европана!

74. Азиатски мехкий халкъаш! Къовсам лоаттабе империализмои гегемонизмои вIашагIа бехкача тийшача балха духьала, машари кхерамзлен бахьан долаш!

ВIаший тешам болеи цхьана гIулакхаш леладуи континент а хинна дIаоттийла Ази!

75. ДIайха моаршал да сийлахь-доккхача индийски халкъага!

ДегIа а ухалда, чIоагI а лолда Советски Союзаи Индеиеи юкъера доттагIали цхьана леладу гIулакхаши!

76. Дунен халкъаш! Хоадамболлаш юхатоха империализма, милитаризма, реваншизма агрессивни тийша балхаш!

Юхакъоваргда вай сихдь герзаш хьадеяга, кхоххам кIаьдбара гIулакх кIоаргдергда вай, тIема кхерам дIабоаккхаргба вай!

77. Машара тIехьалаттараш! Эггара сийлахьа йола бокъо—вахара бокъо—бахьан долаш лоаттабеча къовсамера шоай низаш дебаде!

Нейтронни нах цхьатарра хIалакбеш дола кхы тайпен герз дехкара тIехьа латта массаза аI Ядерни тIема — «Ах!»

Дунена — машар!

78. Яхийла вай сийлахь-йоккха Даьхе — Советски Социалистически Республикай Союз!

79. Ленина байракха кIал, Коммунистически парте кулгалца — дIахьалхашкахьа аха, коммунизма коталонга!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

●

«Экажевский» совхозе Нальгиев Османа звенос 225 гектара тIа хьалххеь хьажкIаш чуэцаш йоал Гагиев Iаббас керте латта мехотряд.

БархIагIа шу да Нальгиева цу боахаме хьажкIаш кхею. Цу юкъа йоакхха балхо опыт караерзаьй цо. Укх шера хьувкъам дика болаш хьалххеьй хьажкIаш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 50 центнер а йоаккхаш чуэцаш латт уж.

Лоацача хана хьажкIаш чуйца яхара хьинар ца кходеш къахьег совхоза механизаторашa.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) мехотряда начальник А. Гагиев звеньевой О. Нальгиев.

Тексти сурти
В. ЕЛИЗАРОВА.

●

ХАННАХЬА ДIАДУВ ЯЛАТ

Юрта боахама къахьегамхошта эггара бехктохамегIа йола ка л хIанз латтар. Чуйна яха еза ялата а доанъара а лаьрхIа хьалххеь дукха культураш. цуьна цхьана лард йолла еза тIа доагIача шера хургболча хьувкъама. Уж балхаш толаме чакхдахара деррига шоай низаш оарцагI дахьа къахьегаш боахк шоай кхаш ка Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза механизаторш.

Доанъара культураши ка бола ялати чуйна шоаш боаллашеха а аха доладир цар гурахьа дIаюврийолча культураш тIа лаьрхIа дола лаьтта. Иза болх тIабиллар цехови парторганизаце секретара Тимошенко Виктор Иосифовича кулгалдеча № 2 йолча бригадерча механизаторашта. Ина бола К-700, Т-150 маркех йоа бархI трактор кхай тIа а лаьнха хан халон ца кьовсаш балхаш даьд цар. 10 октябрь хьатIаоттош аьха Iодилалд ях ээар гектар гаргга лаьтта. ХIара дийнахьа цаIв ахи—пиън балха норма кхоачаш а еш къахьийгад механизаторащ Степанов Петр Васильевича, Детистов Василий Ивановича, Канмов Имрана, Швецов Владимир Николаевича, кхьабараш.

Колхоза цхьадола лаьтташ ТIйрка довхъел тIехьашка дала. ДогIаш геттара кIезига делхаш моттиг я яз. Цу дукха лаьтта чIоагIа доькъеенал. Из бахьан долаш хьалха судалка яха буни кхы доанъара культураш тIахина 1300 гектар хулаш дола кхаш нерда яраш дIаера бит-7 яхача дезача мажхашца пашца а доахаш кийчдаьд.

— Укх шера укхазара лаьтта къаьстта чIоагIа докъаденнад. — Йоах колхоза мерттерча агронома «Знак Почета» яха ордев лелаеча Бушев Владимир Андреевича. — Нохаращца боал а боакхаш лаьтта аьхача юхейнса тIоадал дIаяргья. ТIаккха дездоахаьга яц хьувкъам дика болаш культураш хьаххларга. ДукхагIдола дIадийна фу а доврерда хьатIадада яиз боацаш. Ер санни дола лаьтта дезача машхашца кийчдича пох йоалла тIоадал юхеяс. хIаьта ялат хьатIададийтара а дегIадоаладара а цо доикха новкъостал ду.

Владимир Андреевич йоаха балха опыт йолаш специалист ва. ТIъо шу совгIа ха я хьинар да кходеш цо колхозе къахьета. Цу юкъа бехьвнза яйзай шоай боахама лаьттай къайленаш. Практико хьахайтад цар тIа малагIа культураш дIайийча хьув къам лаьхагIв хул, малагIча деношка уж дIайийна яха еза. мел органически минеральни удобренеш товсаш лаьтта хьаьиде чакхдаха деза кхалларо балхаш.

Юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да хьайбашта шортта доакъар кургдола гIулакх вIаштIехьдаккхар. Из толаме кхоачашдара эггара хьалха цхьа ээар совгIа гектар хулаш долча лаьтта раш йиъ бIаь гектар гаргга кхы культураш дIайийтай Бушева. Пхийтта дийнахьа чакхбаьккхаб механизаторащ из болх. Цига къахьегама овсарле лакха йолаш хIара дийнахьа цаIв ахи — пиъ нормаш еши балхаш даьд къонача агронома, КПСС члена Алаев Махьмуда кулгалдеча № 1 йолча бригадерча механизаторашa Гиняев Висас, Эльмурзаев Саида, Абубакаров Хьусена, № 2 йолча Тимошенко Виктора кулгалдечи бригадерча Неймет Валентина Прокофьевнас, Красноперов Ивана, Сотников Николая, кхыбараша.

Укх гурахьа кхо эзар гектара тIа ялат дIаде дезаш ба колхозахой. Из болх а толаме дIахьу механизаторашa, хIанзле ши эзар гаргга гектара тIа яз дIадийна даькхад цар. ЦаIн ахи сменегIа болх бу механизаторашa. ХIара дийнахьа пхи селтка хул кхий тIа ялат дIадуш. Агротехнически дикагIча деношка из дIадийна даькхера хьинар ца кходеш къахьег беррнгача механизаторашa! Царца юкъе иьркача социалистически яхье хьалха хилара белгалбаьннаб Хуторский Анатолий Ивановичи, Степанов Петр Васильевичи. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа 140—150 процент кхоачашьо царех хIаране шоай балха нормаш

С. АУШЕВ.

ДЕШАР АЙХХА ВАХАРЦА ДУВЗА

Грозненски городской партактива собранера

Шоатта дийнахьа город Грозне партийно-боахаме актива собрани хилар. Цига дийцар «КПСС XXVI съезде решенешца хьежжа партийни дешар дIахо эргадоаккхаш тоадарах» болча КПСС ЦК соцамо дIадехараш кхоачашдара городской партийни организацена хьалхашка латтача декхарех дола дош.

Съезда установкаш дIахо дегIа а ккхувлаш, карарча шера май бетта «КПСС XXVI съезда решенешка хьежжа партийни дешар дIахо эргадоаккхаш тоадарах» яха КПСС ЦК соцам арабаьннаб. Цох, шеко йоацаш, ала йиш я политически дешара система дIахо дегIайоалайра даькъе баьккха керда тIа бе юина. Цу соцамца дувзадена декхараш дийцад партийни организацешка, КПСС райкомашка. 1981 — 1982 шерашка политически экономически дешара эррига формашца чулоацарга 120 эзар саг, цу даькъе 22 эзар коммунист а волаш.

Кердача соцамо дIадеххача тайпара укх карарча дешара шера хьалха хиння традиционни формаш йоацаш кхы тIа а вIашагIъеххай къокача коммунистий школаш, Iилман коммунизма школаш, методологически семинараш. Шерагара шерага йоаккхагIа хулаш йогIа пропагандистий отряд. Царна юкъе тIатIа дукхагIа хул коммунисташ, лакхера дешара заведенеш чаккхъяьхан наха кхетам балара йоаккха опыт йолеи нах. Докладчика, парте горкома секретара Л. П. Белоглазовас белгалбоах царна юкъера эггара толашагIбараш.

Къахьегамхошта идейно-политически кхетам луча, дешар вахарца, хаьдда долча практически декхаршца дувзача пайдане опыт Iоаьй «Красный молот», «Электроприбор», «Промавтоматика» НПО опытия, СССР 50 шу дизара химически заводий, СевКавНИПИнефть, республикански больница партийни организацешка. Укхаза терхо тIалхийтан хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIаберзабаьи болх бу пропагандисташий, политически дешар тоадара дешаш даим шоай балха юкъмоттиге ловттаду партномашен партбюрошен. Пропагандистски активо хан-ханнахьа коллективе латта гIулаккхаш довзийташ хоамаш ду. Цу дерригие а аьттув боалийт идеологически балха бIухой хьал дика довзаш, балха декхарашта айхха ювзаш занятеш чаккхъяха.

Iомаде а хьажа а метаргдола дукха дика хIамаш да «Старогрознефть» НГДУ общественни хьисапе вIашагIъеллача политически дешара кабинета балха тIа а. Цар методсовето пропагандисташта новкъостал кхаь бетта цкъаза справочно-информационни бюллетенеш арахецилга вIаштIехьаьккхад. Пропагандистий балха говзал лакхъяча методсовето ког-гIортолга ю опорни школах. Цу даькъе шоаш беш бола болх дIахо йодача хана кхы а тоабара балха керда формаши методаши лехаш шоай партийни организац йолга хьагойтар укхаза къамьал даьча цар парткома секретара заместители Г. П. Коноваловас.

Цукца цхьана собране къамаьл даьча дукхахчар хьахьеккхар политдешара даькъе парте ЦК соцам тIе белгалдаьха кхоачамбоацараш шоай коллективашка а долаш хилар. ХIанз а Iалашдаьдац цу балха юкъера формализм, дош тIегIоллари дийце дутилга, кIоарга анализ а ца еш массанена йовзаш йола уйлаш даим механически юха ювцилга дIадоакхилга.

Хано дIадех идейно-теоретически, политико-кхетама, организаторски, боахама болх вIаший айхха бувзаш, дош гIулаккхаца чIоагIдеш белга. ХIаьта вахаре из даим ишта хилац.

Бувзама управлене автобазе дукхача хана марксизма-ленинизма лардий школа пропагандист волаш хьавенавар цун директор Н. Д. Шапошник. Коммунист а, предприяте кулгалхо а, политически кхетам лур а хиначадо цо ший ладувгIарашкара чIоагIа хьадехаш хиннад лакха сакхетам болаш, къахьегамен общественни вахаре хьокхам гобташ хулга. ХIаьта ше законаца цхьана тайпара тердала йиш йоаца бIеха гIулакхаш леладеш хиннав. Радиотехническа заводера коммунисташ Н. А. Половинко, С. Н. Пилипенко, А. П. Доспеев 1981 шера медвытрезвителе хиннаб. ТIаккха фу ала йиш я цу предприятешка вIаштIехьдаьккхача политдешара эффективностах!?

Теори практикаца айхха ювзаро Iалашду пропагандисташ а ладувгIараш а цхьайтталагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра баьрказа къовсаме хьинаре дакъа лоацаш хулга. ДIаяхача пятилетке из бувзам хаьдда гуш бар «Пропагандистр — эффективностеи дикален пятилеткана» яхача боламе. Цу девизагIа болх беш хиннав городера ши эзар пропагандист. Чакхдаьннача дешара шера цар новкъосталца къахьегамхоша тIаьнйцар 23,8 эзар социалистически декхар, 2713 кхом бара лицевой счет. Практически заданеш кхоачашъечен реферататш язъечен хана ладувгIарашта еннай 2.5 эзар рацпредложени. Царех 1,5 эзар балха юкъейоаланьй 1,9 миллион сом экономически эффект хьа а хулаш.

Цу даькъе дика инициатива гучаьннай «Грознефтеоргсинтез» объединеше. Цар дикагIболча пропагандисташа «ХIара ладувгIархочоа — кIоарга анаещ, хIара ладувгIархочунгара хьадеха балха тIа лакха сакхетами хьинари доланс хулга» яха болам дIаболабаьб. Тха теоретически семинара кулгалхо А. А. Колесников санна болча пропагандисташа, аьлар ше къамаьл деш Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски механи даьтта чакхдоахача завода парткоми секретара С. Д. Дацаева, шерра пайда ийбу практически заданеш телара методах, хоадам болаш хьегучайоах балха гораш, из юхабетта бахьанаш. Из бахьам долиш заводе тIатIа дукхагIа хул производства новатораш, рационализатораш. Царех ва «Знак Почета» орден ена И. Т. Драчев, «За трудовую доблесть» яха медаль ена В. Н. Шуманов, кхыбараш. Инс бетта завода рационализатораша еннача кхташ йолча предложенеех 70 эзар сом экономически эффект хьахиннай. Цар пропагандисташа уттаеча творчески планаша чулоац дешара боарам лаккбар санна ладувгIарашта социалистически декхараш тIаэца а кхоачашде а новкъостал дар, вIаший тара йола професси карарзае царна гIо дар, дешаш барий къахьегамен общественни хьинар айдар санна дола гIулаккхаш а.

Бакъда, массанахьа ишта творчески политдешар вIаштIехь ца даьккхарал совгIа из болх талмаста лелабеш йола моттигаш а кIезига яц. Эсала вIаштIехьйоах занятеш авиотряде, «Терек» объединене, А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ, №№ 1, 2 йолча гIишлон-материалий комбинаташка, кога гIирс беча фабрике, «Чечингшвейбыт» объединене, автокомбинате, пассажирски автотранспорта объединене.

Соалха, декабрь бетта парте горкома пропаганди агитацеи отдел социологически тохнимеш дара йолча штате йоацача отделаца цхьана хьежар город Грозненча къахьегама коллективашка ма гIулахх мишта латт. Тохкам баьча организацеех 36 процент аравша чакхъявла занятеш лертIа а ала йиш йолаш яцар, ладувгIарех 15 процента шоашта дешарах лоIам хилац, 29 процент бараша занятешна дакъа лацрах хайра хIама ца Iомадеш бнеаб, хIаьта ахаега дIакхоачаш болчар дешар безаме хетац тхона, аьлар.

Цу дерригие вайга чIоагIа уйла яйта еза гIулахх дика эргадоаккхаш тоадара. Цхьаболча пропагандисташа шоашта тIадилла гIулахх тесса леладирах тийша ца Iеш политшколаш, семинараш вIашагIюхнача хана вай даим ладувгIарий лоIам, цар дешара боарам теркал ца бар, проблемаш йоагI-йоагIача аргIагIа вIаштIехьа-тIехьа Iома ца яр, пропагандистски кадраш лерттIа хьа ца харжар бахьан долаш лаьхул уж кхоачамбоацараш.

Дукха ха йоацаш Ленински районе пропагандистий декхар кхоачашдеча кулгалдеча кадрашта общественно-политически аттестаци йир. Цхьаболча коммунисташа кулгалхоша хьахьеккхар шоаш политически знанех дика кхеташ боацилга, хIаьта царех дукхагIбараш марксизма-ленинизма классикий балхашта конспекташ уттаг езац аьнна хеташ а бар. Цудухьа актива собране къамаьл даьча М. И. Негодневас — парте Ленински райкома секретара, кхычар къаьстта теркам тIаухийтар хIара пропагандист ший знанеш шеръяра, говзал лакхъяра чIоагIа тIакхуш хила веза яхаш. Цу гIулакха тIабераабе беза шоай болх опорни школашка а.

Дешар толаме леларгдаш эша литература, гойтара пособеш Iалашъе йиш ца хилча, аьлар грузовой автотранспорта Грозненски объединене парткома секретара В. М. Чокаева. Цу даькъе шоашта новкъостал дела дехаш къамаьлаш дир кхычар а.

ЙоагIаш йолча методологически семинараш дукхагIа вIашагIйохкар хьадийхар ГрозНИИ парткома секретара Г. П. Радченкос.

КПСС XXVI съезда решенеш ладувгIарашка кIоарга Iомаяйтара, уж кхоачашъяра оарцагIбахара шоаш даьчохи дIахо йодача хана де лерхIачохи дийшар доломотивни дело политпросвещене кабинета заведующе С. М. Ткачевас.

Актива собране партийни дешар тоадара хетаяь хаьдда резолюци тIаьнйцар.

С. МАЙСИГОВ.

Парторганизацешка—отчеташи хоржамаши

ДИЙЦАР КХОАЧАШ ЦА ДЕШ ХИЛЧА...

Малгобекски района «Советский» яхача комсаш леладеча совхоза балха тIа цIенхаштта дола кхоачамбоацараш да. 1980 шера керттера долча деррига а хьокхамех пачхахьалкхен план кхоачашъяьац. Укх шера а кхы дикагIа дац укхаза план кхоачашъяра гIулакх.

Отчетно - хоржамий партийни собране совхоза коммунисташа чIоагIа сагота а болаш дийцар боахаме этта хьалаш. Пачхахьалкхенга ялат дохкара план укх шера 48 процент мара кхоачашъяьац. Декхар а дикал лакха йолаш да ала йиш яцар, аьлар собране къамаьл даьча совхоза директора А. О. Гетагажева. Агротехнико дIадехар кхоачаш ца дарах, къахьегама дисциплина лоха хиларах кхаш леладерий аьттув балапзар лакха хьувкам кхебе — лаьттех хIара гектара тIара чуйица ялат 11,4 центнер мара хилацзар.

Кхы дикагIа гIулакх да ала йиш яц хьайбаш леладеча а. 11-ча пятилетка хьалхарча шера хIара 100 Iатта тIехьа хьаьакхедьр 46 Iаса, хIара 100 жийна тIехьа — 60 Iаьхар мара бац. Геттара кIезиг я хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура.

Къоастадаьза дола дешаш, проблемаш дукха я боахаме. Долаш доле кхоачамбоацараш дIа ца доахе пачхахьалкхен заданеш кхоачаш ца еш йисара кхераи тIаэттаб. Цу гIулаккхе оарцагIъяикхе еза эррита а коллектив, хIана районе тIехьаюсаш йолча совхоза экономика чIоагIъе еза.

Боахаме ишта хьал этта дале а, ала йиш яц совхоза партийни организаци, администраци хIама ца деш, кулгаш вIашка а дехка эгIа ьнна. Дукха къахьег укхаза тIалаэгIача шера лакха хьувкам кхебара. Дика оах лаьтта, ший хаьнахьа дIадув ялат.

Цхьадола хьипамаш хиннад хьайбаш леладеча а. Эсала дола жа дIа а доаккхаш, дикача фух дараш доладаьд, жа планагIа мара дахкарз доацаш гIулакх вIаштIехьдаьккхад. Цунга хьежжа дебаш дола жа уналкIена хургда Iоахарий учёт а нийсагIа лелаергья.

ХIанз совхоза къахьегамхой сихбенна ялата лаьрхIа хьажкIаш чуэцаш боахк. Хьувкъам во бац — гектара тIара 30 центнер. Из лерттIа чуэце пачхьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъе вIаштIехьдаргда боахама.

Ишта чIоагIа теркам тIаловттабу комсаш чуэцара а. Хьувкъам хийцца чуэцара чIоагIа новкъарле ю кастаста делхача догIаша, цудухьа хIара ди чоте хила деза.

Собране къамаьл даьча коммунисташа М. Хамхоева — № 2 йолча отделене управляюще, Х. Яндиева — трактористо, С. Мургустова — плотника, А. Картоева — доярка, кхычар белгалдаьккхар массане а тIадила гIулахх дизза кхоачаш ца дойя болх дIагIоргбоацилгах дар. ТIадилла декхар кхоачашдара хIара коммуниста бехктокхам айбе беза, аьлар цар.

Таханарча дийнахьа совхоза партийни организаце учете латт 12 коммунист. ТIехьарча массехк шера парте мугIараш дегIаахац укхаза, цул совгIа — кIезиглу. ХIаьта парте членалла хьаьа вегаргвола цхьа а совхозе вац.

Цхьабакъда, парторганизаци йоккха хиларах балац цун аьттув, деррига а хувзаленна да коммунисташа шоай декхар тешаме кхоачашдарца, уж коллектива хьалха латташ хиларца. ХIаьта мишта латт укхазара гIулакх? Ше ма дарра аьлча, бюро членаш мара хиннабац хаддаза тIадилла партийни декхар долаш. Ишта хилча бехке вар хьалаха хала де.

Коммунисташ массаза юкъейизабац партийни собранеш кийчъеча, собранешка тIайдаь соцамаш хоадам боллаш ханналац. Цул совгIа, тIайдаь соцамаш кхоачашдой хьажара бицлуш хинна моттигаш я. Де лерхIаш хиннар кхоачашдой хьожаш хинна яц партийни организаци. ДоагIаш дар коммуниста С. Мургустова аьнар: «Болх тоабарах лаьла дувца-м хIара шера дувцар бай, цхьабакъда, корта болаш хьадаь хIама даи-кх». Критика укхаза лоархIаш ца хилар хьакьох парторганизаце секретара М. А. Догмурзиева яьча доклада. Цу тIа цхьа дош даьар критиках лаьца.

ТIайду соцамаш кхоачашдарга хьежжа мара хилац царех бола пайда а. Тахан партийни организацена хьалхашка латта кертера декхар да планаш социалистически декхараш кхоачашдара коллектив оарцагIйоаккхилга. Из кхоачашдулургIа коллектива беш бола кхетамех болх эргабаьккха тоабой, общественни организацешца бувзам чIоагIбой, хIара коммунисте хьинар айдой.

Т. ФЕДОСЕЕВА.

КПСС ЦК-ан МГК-ан политически дешара ЦIагIа дIаполаенний къахьесамхой марксистско - ленински дешара системерча районий пропагандистий семинарий кулгалхойта лаьрхIача курсий занятеш.

Курсашка пайда эц дешара тайп-тайпарча формаех — КПСС теорех политикан актуальни проблемех йолча лекцеех, партийни пропаганда методиках, опыт дIа-юха эц, Iилмахоща, культураи искусстваи деятелашца вIашагIбетталу. Занятеш хул дешара технически средствашца, тематически стендашца дика кийчъяьча аудиторешка.

СУРТА ТIА: консультант М. М. Гусев электроний терминальни устройства новкъосталца философски методологически семинара лаьрхIа библиографи кийчъеш вовл. Цу тайпарча устройства, ма дарра аьлча, Iалашъяте йоккха картотека лелае на сэаш новкъостал ду, лекторга торо хулийт массехк минота занятешта эша литература хьакъоастаде.

В. ЯЦИНА сурт. ТАСС фотохроника.

КХОМ БЕ, ЛОРАДЕ, ЛАРХIА

Толамга бода никъ

«Моттигерча промышленноста продукце объем дукха совгIашашагIа йоацаш 1,4-за дукхагIа хулилга Iалашде, товарийн наделейи дикаях ассортименти тоае. Художественни промыслаш дегIаккхувла».

(«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоаларна керттерча достамаш тIера»).

«Металлист» яхача завода металло - галантерейни участка арахеш бахача наха лаьрхIа тайп-тайпара хIамаш: люстраш, карнизаш, лейкаш, маьиге когех йоахкаю колпакаш, дукхха а кхыдар.

Йоккха яц укхаза болх беш йола коллектив — эррига а 38 саг. Варт тайна, шоайла гIо-новкъостал деш, цхьана къахьегаш ба эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой, дукхача кхыча къамех бола нах.

Завода вокх участкашкен цехашкен долчул къахьегама хьалаш укхаза дикагIа да ала йиш яц. Хетаргахьа, металло - галантерейни участка производственни помещенеш кхы а эзамагIа, готтагIа я. ХIаьта материалаш а кхыча участкашка мо мара, дикагIа яраш хьахержаш ахийтаи укхаза. Цхьабакъда, бIарча завод хьийцача пачхахьалкхен заданех цхьайолча хана лоархIа ца еш яле а, металло-галантерейни участка коллективо планаши декхараши хIара бетт-бетта 120—140 процент кхоачашду.

Цхьан предприяте чуйоагIача участкашкен цехашкен къахьегама оасарле тайптайпара хилара фу бахьан да-хьогI, аьле укхаза дагадох.

Бахьанаш тайп-тайпара хила йиш я. ХIаьта укхаза белгалдаккха дезаш керттера ши хIама да: вала хоатташи знаши дола товараш арахецыегн шерра социалистически яхь а йоаржаяь, къахьегам лерттIа вIаштIехьбоаккхилгеи.

Металло - галантерейни участка коллективо арахеца продукци вай республика бахача наха йиль а цо Iеш. Мехкарча дукхача городашка — Нальчике, Махачкале, Киеве, Централий Росее, Средни Азе дIахьиг. НохтГIалгIайте арахийца наделеш во я аьнна бехк баьккха цхьа каьхат денадац заводе. Продукци наха сиача бесса хилара белгало я из.

Материальни а моральни а стимулех пайда эш а хоьш йоаржаяьй социалистически яхь а. ХIаранене хоа ше дийнахьа фу даьд, цунах шийна фу довгIа. Лакха я къахьегама дисциплина. Кхыча участкашка, цехашка санна, укхаза болх беш бола нах а кхетаста хувцалац, хIаьта из чIоагIа лоархIаме а да, хIана аьлча цхьан моттиге къахьегаш хилча мара балха говзал а шеврлац.

Дукха а шераш да Мартикин Владимир Георгиевича, Рождественский Виктор Ивановича укхаза болх бу. Уж шаккхе а гальванни ва. Цар гIаьли даьккхарга хьежжа хоза хул эррига коллективо арахеца изделеш а. Цу шинне дукха рационализаторски предложенеш тийнай, кагирхошта говзал Iомае новкъостал дьд.

Ишта хьинаре къахьегаш, кагирхошта хьехам луш ба сбоопшина Э. Назарова, прессовщикаш Р. Гавра, Н. Андрюхина, кхыбараш.

МоллагIча предприяте толам баккхара лоархIаме гIулакх да керда дар эуалга, из шоай балха юкъедоаладелга. ХIанзалца металло-галантерейни участко арахийца продукци бахача наха хоатташи знаши хинна яле а, хьал-торо лаккхъяларга хьежжа нахьа дикагIа дола товараш ийде безам хул. Хано дIадехачунга хьежжа стиль, фасон йолаш хила еза арахеца продукци а. Из дика кхетаду укхаза.

— Мехка арахецача дикагIча образецашка хьежжа хилийта гIерт тхо оахош арахеца товар, — йоах участка бригадира А. Я. Какношвиле.

ХIанз укхаза кийчлуш ба керда светильникаш арахеца. Хьалха хиначарел дукхха а хозагIа я уж, хIаьта мьыхах кхы дукха езагIа яц. Цу гIулакха термопласт лоалаергйолаш цIена автомит отташьй цехе. Цо сазача тайпара формаш йола изделеш арахеца тоьо лургья.

Хоза я укхаза арахеца кийчъеш йола «Жигули» яхача машиний чархашта тIайоахаю колпакаш. ЦIагIа эшаргдола кхы дукха а керда товараш арахеца дага ба участке болх беш бола специалисташ.

Металло - галантерейни участкана эша бийдал хьаукхийт мехкарча дукхача городашкара. Масала, корашка йоахаю карнизаш хьаяра эшэ йиткъа турбаш Ростовска областера, полистров Салават, Шевченко яхача городашкара хьаухийт. Шоай поставщикашца айхха бувзам ба грозненчий, хIаьта а эшаш йола бийдал массаза а ший ханнахьа хьахкачац. Ишта из нийслой а, металло-галантерейни участка болх сеца латташ моттиг хинналц. Укхаза кхетамца пайда эц моттигерча материалех. Участко арахецача изделех 70 процент совгIа яраш промышленни производствий отходех хьаьь я. Из чIоагIа лоархIаме гIулакх да. Цох лаьна СССР экономически социальни дегIайоалара долча Кертерча достамаш тIа аьннад: «Моттигерча бийдалахи материалехи, промышленнии юргбоахамен производствий отходехи хьадаь халкъа эша товараши промышленни изделеши дукхагIа арахеца».

Металло - галантерейни участка коллективо деррига лоархIаш, терхаме эшаш къахьег шера план Сийлахь йоккхача Октябрьски революце 64 шу дузаш кхоачашъяра.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

Афганистана лаьттан тIа

КОМБАТ АУШЕВ

ТАКТИЧЕСКИ учене массехк дийнъяьча хиннехачул тIехьагIа мотострелокаш вIаьдбенна, демаша баьха шоай палаточни городоке цIабаьхкар. Наха дагардар вай мара дац аьнна моттар: дий малари кIаьдача гIайба тIа тхьовсари. Цхьабакъда, цхьа-шин сахьат доаллаше а палаточни гарнизона вахар цхьан хана ше хиннача тайпара юхаметтаэттар. ЦIендаьчи даьтта хьенхачен гераага хьенаш бар массаза санна цхьан хIамана раьзе боаца старшинаш, машинаш чу эппаш дола довгор чудоттарах докладаш йора водителаша, дехьа сагIорахьара Iаваро го тесса латташ душевой установка яр...

Гонахьара гIулакхаш ишта долча хана бIаргаяйра сона вокхагIа вола лейтенант Аушев Руслан. Лаьхача дегIара, тIах аьнна вола из кадай ког боаккхаш водар горга гIо биллача наьнъа такилга тIа гIолла, цул хьалха юхлаш, ротагара ротага кхоачаш хьахозаш яр «Смирно!» яха команда. БIаргашца комбат пакъавоаккхаш дегIамаш кийсдора салташа. ХIаьта кIезиг-дукха са метта деначе цар йовкъамаш тIа кIадбалар дапар гуш. Холуш дар керда приказ тIаьза, хIаьта нагахьа санна бала беза юха а лоамашка баха уж кийча хилар.

Эггара хьалха Аушевх дувцаш укхаза хазанцар сона, кхыча гарнизоне хазар. Къаьстача медико-санитарни батальона командир а политболхло а Iоахаш бар: гIулакх довзаш, хIамах дика кхеташ, хьинар долаш штаба начальник вар тха. дIаьхха массанахьа а рапорташ кхайийта аьлар: моллагIча гIулакхе ваха а мотострелокаш болча ваха лоаш. ХIаьта цо ше аькар да а дир.

Цул тIехьагIа Аушевх дувцаш укхаза, дукха ха йоацаш тIемен политически кийчо еча тIехдика толамаш даларах орден енача мотострелкови полке хезар сона. Медсанбатера хьавери эпсар йоахар, шек воацаш цхьан хана ше даь чакхвьича гIулакх юха а хьайцар. ХIана аьлча, кхы тайпа мукъа моттиг яцар.

Массехк бут баьлча батальона штаба керте эттар. ХIанз цу батальона — полке эггара дикагIа йолчун — командир.

Тхо дагIа цIенача, паргIатача, исташта уллув аьшка маьигеш латтача палатке чу. Заместителашца цхьана вах комбат Султана Русланага даь хьалхаре хаттар эпсарий кхело ишта дагадоацаш гола тохарех дар.

— ХIаа, гIалат тоаде дийлар, — велалу Iаьрка, доккхий кавказски мехкаш дола эпсар. — Орджоникидзе общевойсковой училище чакхъяьккхар. Учебни взвода командир хилар, шоаза сержанташ кийчбаь арахеца кхийра. ТIаккха рота елар. Батальона штаба начальникалла могавеш аттестаци йир. Мотострелковичун. ХIаьта хьожавир медико-санитарни батальоне. Раьза хилар, кхыча тайпара хила йиш а яцар. Сай декхарех кхийтар, болх дика булора. Цхьабакъда, мотострелокех, танкистех кхийттача, голаш еттаме лоамашка бодача накъагIа болхаш уж бIаргабайча, дега сатем бовра. Ал кхетадора се царна юкъе хила везилга. ХIаравар ший дего къобалдаь хIама долаш ца хулий...

Дего къоабалдаь тIаийцача хIамах хьакъал дIакхоачаш а корта болаш а дувц Аушева. Шийгара доагIар геттара чIоагIа дIадехаш ва из, йоахар цув новкъосташа. Дагадехар ЦIеча Седкъа орден енача къонача комбатах полка командира аьнна дегтIара доагIа дIайха дешаш. Белгалдаьккхар ца тактически сакхуш, учебни тIом вIаштIехьбаккха ховш хилар, командиро де деззача тайпара шийна тIадилла хIама деррига техка, икIса лаьрхIа деш хиларна цхьана из денал долаш майрен хилар.

Шийна дагабоагIача цхьан учебни тIемах дувцар дийхар ая Султана Русланага. Кьхата листа тIа нацай тактически знакаш уттае волавелар из, цига хинна хьал юхаметтаоттадир. роташта хьалхашна ше уттадаьча декхарех дийцар, кхыча тайпара е ца деш на ше ишта хIана дир дийцар. Гуш дар, ишта анализ еш, кIоаргга доацкаш батальона вахара моллагIча эпизодах а дувца из кийча волга. Из алхха уйла яь дац хIама дацар, из дегIах чакхдаьнна, дег чу гIолла чакхдаьна, мах баь маргвоаца тIема опыта тIа Iодика хIама дар.

ТАКТИЧЕСКИ говзал... Командирах даланза даргдоаца а геттара лоархIаме а кIама да из. Цхьабакъда, цох а ала йиш яц сага дего къобалдаь тIаийца хIама да из е дац. Дагадехар политически даькъерча полка командира заместитела Аушевх аьнар. Нахаца болх бе харах, наггахьа мара йоаца а цудухьа къаьстта маьхе йола а кхетам лучун говзал йолаш хиларах Султана Руслан хестаяра цо. Профессионални декхар дацар къона эпсар салтечун дегага вуга дIоагIа леха оттавьэр — цун ший оамал яр. Из шийра полке а батальоне а Аушев керда хьатIаеча саг лерхIаш хиннача хана. Подразделене коммунисташа массаза оаьза а волаш партийни организаце секретаралла хержар из.

ШоллагIча батальоне цхьа ха яьнккар замполит воацаш. Аушевна шоаза халагIа дар. ХIаьта а часте эггара дикагIйола художественни самодеятельность вIашагIъеллар батальоне. Спортивни нахашка котъювлар цу подразделене командаш. Ше мелвар шийна тIехьавоаккхар комбато.

— Цу дерригех салоIача хана ду хIама лархIац аз, — дувц ший уйлах Руслана, — дувцар цул лоархIамегIчох да. Морально а физически а нах геттара кIаьдбенначa хана из деррига дицдолийтаргдола хIама эш. Цудухьа аз айса а дакъа лоцш санъердам безачари тIах аьначари клуба заседане. Комсомольцашта цхьана программа уттаю. Воения номераш а хул цун юкъе. ХIаьта «IамигIча гIургIаний халхар» а хул, балетия «па» «гойт» массехк ден-буе лоамашка гIолла плита, туба, тренога тентаьна минометчикий тоорс. Бегаш, са паргIата далар — из геттара эшаш хIама да! ХIаьта дага ца дохийташ фу дут батальони хоро МоллагIча концерте аз айса а ду райвальа халхар. ХIаьта футболах а лова полуушоните латташ. Халахете а укхазара футбольни майда бай тIабоацаш я. Субординаци — сона хетачох эггара хьалха из да вIаший лархIар, вIаший гарга хилар.

Болх беча хана лоладеча блокнота тIа аз «IаьзIью Аушева оамалах цхьаькха цхьа оагIув.

— Инженер санна уйла е ховш вола эпсар, — аьлар цох технически даькъерча полка командира заместитела. — Техника дукха езаш а йоваш а ва.

ХIаьта из ше сов чIоагIа хоастаяча санна белгалдаьккхар:

— Боккъалдар аьлча, шоллагIча батальонера замполитех а лехача атта кораводагIаргвоацарех ва. Капитан Кудин.

Техниках дувцача хана Султана Руслана аьлар:

— ГIашлой тIема машина конструкторашта газета тIа гIолла баркал ала йиш йий? Из машина яц — тамаш. Цхьайолча хана бIарг ма кховча лакха урагIйода. Локера хьалхьежача керта тIера панама дIайода.

Комбато дувц бIухой технически дешарах, кхы а кхыйола говзалаш Iомадарах, технически викторинех, уж ета хана бегаш юкъе боацаш, цIенана дег тIара цхьанне шолагIчун Iоттар ца еш Iац. Салтех сиха мастераш хул укхаза. Цкъа наьнъагIа долхаш цхьа БМП ехар. Селла йоккха а Iа-яха зIамига а йоцаш ремонт е езаш дар гIулакх. Саррахьа, из дIайолайир экипажо, хIаьта бийсан шийттанел тIехьагIа кхо сахьат доаллаш йистольккхар.

— Цох-м стационарни мастерской а доккхал де йиш йолаш яр, — велавелар комбат. ЦIаьхха цIимхара а вийрза аьлар:

— Халахет капитан Кудин Владимир, тха замполтех Даьхене дIаваха. Цун школа я из.

НАЙР тIехьашна, эсараша «хьачувоала цIа» оалача палатке когий тата хезар:

— Новкъост вокхагIвола лейтенант, почта енай.

Письмош дукха дар.

— Ер даьгара да, — юхь сийрда льнна сона конверт Iобиллар Аушева. — Из, хьо санна, журналист ва. Грозне «Сердало» газета юртболхама отдела заведующи ва. ХIаьта ер — воккхагIа волча вешийгара. Сон ший училище цхьан роте хиннад. Тхо вIашин тара доладаь къоасталапар, цудухьа ваь хургвар-их Адамах сержент а. Из сона тIаволла вар. ХIанз Адам батальона штаба начальник ва. Забайкалье. ХIаьта эIамагIвола воша — Борис Краснознаменни Дальневосточни округе вовола командир. ДIа-юха къоастадаьд тхо кхоло...

Вокхарел къесташ бола бIаьха конверт хьабелла Аушева. Письмо чу открытка да. Цхьана деш оаха. Городе Горьке саг йоагIача хьех комбат. КIал яздаь латт: Татьяна, Николай.

— ГорелоагIар яхаш хургьа цар тайпан цIи. КIант ва, Николай, батальон йиIъенна-яц. Вешта, мишта йицлургьяй?

ШоллагIча батальона командир хиннача майоргара Кукса Валерегара дена цхьаькха письмо а цхьана деш оаха. Из, ЦIеча Байракха кавалер, подразделене цхьаннен а йицбеннавац. Духхьаз цхьан хаттарех даст письмо. Нах фу деш ба, техника болх мишта бу? Ше цунца дукха никъ баьча а дукха хIама бIаргалайнача а коллективана хьалхара бехктокхам боинза волчоа тара да майор Куксов. Гу сона тIехьарча мугIараша вокхагIа волча лейтенанта дог тохадолийтилга: «Хьох теш со, Султана Руслан. Сона хоахет батальон хьога дIаенна».

Тхо къамаьл даь доаллаше а палатка эпсарех хьалйизар. ВокхагIа вола лейтенант Курманов Султан, капитанаш Макаров Александр, Егоров Михаил, лейтенант Никулин Валерий...

Шарх-шарх яха доладелар карташ. ЧIоагIал, денал, лакха говзал эша интернациональни декхар кхоачашделга хIара дешара гIулахх долча наькъа массазара а санна болла болх дIаболабелар.

ЕР ЗАМЕТКАШ телеграфе дIаяхьалехьа полке телефон а теха шоллагIча батальона командир хьатIаьеха, аьнна дийхар аз.

Халахете а из де вIаштIехьдаргдолаш дац, — йистхилар дежурни. — ВоккхагIа вола лейтенант, бехке ва со, капитан Аушев бийсанарче заняте ва...

Подполковник В. МОРОЗ,
«Красная звезда» яха газета спец. корр.

Кабул, октябрь.

СУРТА ТIА: аьрдехьара аьттехьа — мугIарера вар Ю. Агин, вIамагIвола сержант А. Зубань, мотострелкови батальона командир капитан Р. Аушев, мугIарере бараш В. Березин, А. Вахобов.

А. ЕФИМОВА сурт.

(Укх шера 9 октябре арадаьннача «Красная звезда» яхача газета тIера).

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхеньарча Совета Президиуме

ОТЧЕТАШ ДИКЕИ ХАН-ХАННАХЬЕИ Е

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхеньарча Совета Президиумо дийцар «Урус-Мартановски района къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка исполкомаша, Советий отделашеи управленешеи, хIьата ниттa депутаташа шоай харжархошта хьалхашка отчеташ телара практиках» дола дош.

Цига белгалдаьккхар, КПСС XXVI съезда решенеша, СССР Конституце, РСФСР Конституце, Нохч-ГIалгIай АССР Конституце, моттигерча Советех долча законаша, дIадехараш кхоачаш а деш, района Советаша дIахо экономикеи культуреи дегIайовлаяра, бахача наха лоаттаду гIуланкаш тоадара, социалистически законности правопорядоки чIоагIъяра, шоаш херхача Советашта хьалхашка, къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка исполнительни органаша, хIьата депутаташа шоай харжархошта хьалхашка отчеташ телара принципаш леррагIа вахаре кхоачашъяйтара района хьалхашка латта деккараш кхоачашдара тIаберзабаь белггалара организаторски болх чакхбоахилга.

Советий болха тIа демократически лардаш дегIайолаяра гIо ду сессеш кийчъяреи чакхъяхареи практика эргайоахаш товяро. Советий сессешка йоккха моттиг дIалоац исполнительни комитеташа боахами социально-экономически гIирсаш хьалдара, кхетама болх а кавьха къахьегамеи бытовои хьалаш а тоадара лаькъера шоай контрольни координационни полномочеш практически чакхъяхара дешаша.

Сессионни болх тоабара аьттув боалийт перспективни планироване ларда тIа вIашгIехьдаьккха гIулакх деладаро. Цо йиш хулийт Советий теркам района, юрта вахаре эггара лоархIамегIа долчен коллективно, корта болаш дийца а дийца чакхдаха дезачен дешашта тIалоаттабайта.

Районе дукхагIа терко е баьннаб Советашта хьалхашка исполнительни комитеташа ю отчеташ дикагIа кийчъяран чакхъяхаран. Цу балха юкъе, хIьата ниттa сессе документаш решенеш кийчъеча исполкома членашеи болхлошеи цхьана хьинаре дакъа лоацаш хул массазара комиссеш, депутаташи активи.

ДукхагIйолча исполнительни комитеташа депутаташкеи бахача нахаган хьалхе хоам бу сесси чакхьякка лаьрхIеча ханахеи дувца лаьрхIача дешаехи лаьца. Цуига хьежжа исполкомий отчетни докладаш ювцача хьинарегIа дакъа лувца баьннаб депутаташ. Цар чIоагIа хьашт долаш дувц хьалхашка латта дешаш, исполкомий балха бе боагIа мах бу, балха тIа доля кхоачамбоацараш хьатучадоах, уж дIадахара предложенеш тел.

Карарча шера къахьегама коллективашка, гражданий сходашка отчеташ луш хиннай райисполкома ялх отдел. ДIадахача шера шоай харжархошта хьалхашка пхьамоьлаш даьд 627 депутатс 591-не. 1 сентябрь хьатIакхоачаш харжархошта хьалхашка жоп луш хиннав 576 депутат.

Исполкомаша, отделаша, управленеша тела отчеташ кийчъяреи чакхъяхареи практика тоаяро, депутатий къахьегамеи общественно-политически хьинар айдаларо аьттув боалийт боахами культуреи толаме дегIакхувла.

Юрта боахамеи промышленностен предприятеша толаме кхоачашъю цхьайттагIа пятилетка планаш социалистически декхараш. Бахача наха лоатталеча бытовой а кхьча а гIулакхий боарам лакхбеннаб.

Цунца цхьана НГIАССР Лаккхеньарча Совета Президиумо белгалдоаккх, Советашта хьалхашка, къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка исполнительни комитеташа, цун отделашеи управленешеи, хIьата ниттa депутаташа шоай харжархошта хьалхашка тела отчеташ кийчъяреи чакхъяхареи балха тIа кхоачамбоацараш хилар. Массанахьа а боагIаш бола теркам тIааьхйттац Советашта хьалхашка исполкомаша тела отчеташ кийчъяраи, чакхъяхараи боахами культури гIирсаш хьалдара декхараш кхоачашдечара сессей лоархIам айбара, бахача наха лоаттадеча гIулакхий боарам лакхбара.

Райисполкома, Тангински, Гехински, Гойтски, Урус-Мартановски юрта Советий исполкомий отчетни докладаш тIа дикка моттиг дIалоац района боахама тайп-тайпарча доакъошта яьча анализо, хIьата исполкомаша, цун отделаша баьча организаторски балха формаши методаши хайра хьагойташ яц.

Массанахьа IалашдаьдаЦ сессеш ярах хьалхе и хоамаш делга. Исполнительни комитеташа кхоачамболаш пайда ийбац наха хетарех, решеней проекташ къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка хьалхе ювцилта IалашдаЦ, тIайпйо решенеш кхоачашъярах нахага хоамаш делга ледара латт.

Райисполкома цхьайолча отделаша (культура отдело, жилищно-коммунальни боахама производственни управлене, районни социальни Iалашон отдело), Тангински, Гехински юрта Советий исполкомаша къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка хан-ханнахьа шоай балхах лаьца отчеташ телац. Цхьаза цар отчеташ нах кIезига тIаболаш бахача наха хьинаре дакъа ца лоацаш чакхъювл. Отчеташ еча хана тийнна предложенеш, дехараш, критически замечанеш кхоачашъяра даьр дIадовзийташ харжархошка даим ховмаш дац.

Урус-Мартановски, Гехински, цхьайолча кхыча исполкомаша кIезига терко ю харжархошта хьалхашка депутаташа отчеташ телга вIашгIехьдаккхара, царна из дара эша материалаш наггахьа мара кийчъц. Цхьайолча депутаташа кхоачашлац шоай балхахи Совета балхахи шера кIезигагIа дале а шоаза къахьегама коллективашкеи бахача наха хьалхашкеи ала езарах лаьца СССР Конституцен СССР халкъа депутатий статусах долча законон дIадехараш.

Ше тIаийцача сюам тIа НГIАССР Лаккхеньарча Совета Президиумо дIадийхар халкъа депутатий Урус-Мартановски районни Совета исполкомагара лакхе белгалдаь кхоачамбоацараш дIадоахилга, СССР, РСФСР, НГIАССР Конституцеша боахами социально-культурни гIирсаш хьалдечара Советий лоархIам ийбара даькъе аь решенеш шеко йоацаш кхоачашъелга, исполнительни комитеташа, цун отделаша, хIьата ниттa депутаташа отчеташ елга тоаделга.

Отчетни докладаш кийчъяра дукхагIа юкъеоза беза исполкомий, массазарча комиссей членаш, депутаташ, халкъа боахамеи культураи специалисташ, цар тIа шерра хьахьокха беза исполкомаша, цар отделаша экономически социальни декхараш кхоачашлара. Советий решенеш харжархой наказаш, сессешка депутаташа тела замечанеш, предложенеш кхоачашъяра беш бола организаторски болх. Къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка хан-ханнахьа отчеташ теларах, наьха хьашташ кхоачашдарах бола райисполкома отделий бехктокхам айбе беза. Харжархошта, къахьегама коллективашкеи общественни организацешкеи хьалхашка депутаташа отчеташ тела езарах СССР Конституце дIадехар хIара депутат кхоачашдеш хулга Iалашде деза.

Хьалхалаттарий мугIарашка волаш хьавоагIа «Самашкинский» совхоза водитель Бахаев Ахьмут. Ткъо шу совгIа йолча хана совхозе болх беш дуккхаза Сийлен грамоташ, премеш тийнай цуна. ХIанз хьинаре къахьегаш боахаме хьажкIаш чуэцача дакъа лоацаш ва из.

СУРТА ТIА: А. Бахаев.

З. БАТЧАЕВА сурт.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхеньарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лаккхеньарча Совета Президиума Указага хьежжа дукхача шерашка цIена къахьегарах къахьегане карагIаьннарий хиа беши СССР Лаккхеньарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла.

ЗАВОДСКОИ РАЙОНЕ

Н. Анисимова цIерагIча НГНИЗ гIолла:

Асуханова Асма Алимовнана — болхлочоа.
Байрамов Манар Халил Оглы — оператора.
Бычкова Мария Ивановнана — оператора.
Гайдаева Вера Сергеевнана — оператора.
Корунова Валентина Ивановнана — оператора.
Линник Александр Захаровича — слесара.
Лукин Петр Петровича — машиниста.
Лукьянов Андрей Михайловича — пенсионера.
Лыфарь Нина Сергеевнана — машиниста.
Поликарпова Раиса Николаевнана — уборщицана.
Плесов Михаил Григорьевича — слесара.
Прокудин Иван Ивановича — слесара.
Пузарина Нина Ивановнана — маляра.
Слободенюк Андрей Ивановича — слесара.
Чернобровкина Валентина Константиновнана — оператора.

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводе гIолла:

Аревщенко Петр Андреевича — мастера.
Герасименко Мария Борисовнана — маляра.
Гончарова Евгения Васильевнана — аппаратчика.
Грачкин Владимир Тимофеевича — слесара.
Еремеева Галина Сергеевнана — слесара.
Золотухина Ольга Тихоновнана — уборщицана.
Луганская Мария Петровнана — машиниста.
Лучников Мартиниан Васильевича — пенсионера.
Мамаев Маулет Абдулхаджиевича — слесара.
Матвеенко Валентина Николаевнана — аппаратчика.
Руди Юрий Васильевича — аппаратчика.
Сабирова Саита — слесара.
Серебряков Степан Михайловича — слесара.
Сливенко Вера Алексеевнана — лаборантка.
Стуженко Валентина Егоровнана — аппаратчика.
Шведов Борис Борисовича — аппаратчика.

Грозненски ацетонови заводе гIолла:

Корниенко Вера Ивановнана — фасовщика.
Малофеева Надежда Ефимовнана — бухгалтера.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене водоснабжение, канализаце, бIеха хиш цIендара управлене гIолла:

Голубев Евгений Александровича — машиниста.
Дешина Евгения Михайловнана — машиниста.
Жижова Любовь Григорьевнана — кочегара.
Кулакова Нина Тихоновнана — машиниста.

Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институте гIолла:

Голубенко Анна Андреевнана — оператора.
Журавлева Любовь Дмитриевнана — пенсионеркана.
Мальсагов Сосаркъий Раисана — пенсионеркана.
Николенко Светлана Михайловнана — машиниста.
Петров Виктор Павловича — цеха начальника.
Пугачев Иван Васильевича — инженер-технолога.
Шапошникова Ольга Владимировнана — установки начальника.

«Чечингражданпроект» яхача институте гIолла:

Коновалова Вера Кирилловнана — керттерча инженера.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-7 гIолла:

Абраменко Антонина Ивановнана — каменщика.
Айтаева Яхита Умиевнана — бетонщицана.
Аухадова Асмана — каменщикана.
Бирюкова Анастасия Михайловнана — электросварщика.
Дадаев Сарижа Далаевнана — болхлочоа.
Маиева Асет Дагаевнана — бетонщицана.
Спицын Константин Евдокимовича — пенсионера.
Умарова Баудена — болхлочоа.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене производственно-технологически комплектаце управлене гIолла:

Захарова Галина Ростиславовнана — склада заведующщена.
Казакова Мария Ильиничнана — болхлочоа.
Лаликов Анатолий Андреевича — болхлочоа.
Савунова Валентина Сергеевнана — болхлочоа.
Седиев Авган Магомедовича — склада заведующщена.
Магомедхаджиев Юсупа — бригадира.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене № 2 йолча гIишлон еча механизаця управлене гIолла:

Нечаев Илья Ивановича — крана машиниста.

«Грознефтехимремстрой» яхача тресте гIолла:

Адамханова Залва Ахмадовнана — уборщицана.
Амелин Петр Климентьевича — электрогазосварщика.
Двужинский Анатолий Дмитриевича — отдела начальника.
Докуева Табыта — каменщика.
Меншутина Любовь Филипповнана — болхлочоа.
Плеханова Евдокия Иосифовнана — штукатура.
Умаева Джанаралена — бетонщика.
Цика Борис Максимовича — газосварщикана.

«Севкавнефтегазпереработка» яхача производственни объединене ремонтно-монтажни управлене гIолла:

Эфендиев Ибрагим Мамаевича — инженера.

«Чечингремстрой» яхача треста хьалкъан тIаьхни техкара управлене гIолла:

Весирова Мамилата — болхлочоа.
Сагун Павел Николаевича — инженер-технолога.
Шахаев Василий Давыдовича — асфальтировщика.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене нормативно-тохкама станце гIолла:

Чередниченко Зинаида Петровнана — инженера.

«Гидромеханизация» яхача треста Грозненски спецуправлене гIолла:

Елисеев Николай Романовича — машиниста.
Кириос Раиса Михайловнана — болхлочоа.
Пономарев Евгений Михайловича — машиниста.
Фомина Раиса Романовнана — склада заведующщена.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене ЖКУ гIолла:

Аристова Ефросинья Михайловнана — швейцара.
Безгина Мария Ивановнана — уборщицана.
Вартанова Любовь Ивановнана — воспитатела.
Данилова Лидия Марковнана — машиниста.
Драхлова Татьяна Ивановнана — машиниста.
Куприкова Таисия Степановнана — машиниста.
Магомадова Сабилана — уборщицана.
Межидова Хазана — уборщицана.
Назаренко Виктор Ивановича — пенсионера.
Новрузова Гогена — уборщицана.
Пропустин Анатолий Анатольевича — пенсионера.
Рындин Николай Яковлевича — слесара.
Салкина Мария Степановнана — мастера.
Шанина Колесса Степановнана — уборщицана.

Грозненски горпищеторге гIолла:

Алиева Пула Магомадовнана — продавеца.
Бабаян Вартуш Меликовнана — продавеца.
Гурьянова Зинаида Федоровнана — отдела заведующщена.
Мясникова Надежда Михайловнана — пенсионеркана.

Грозненски Хладокомбинате гIолла:

Исмаилова Хамисата — завертщицана.
Кишкова Валентина Федоровнана — вафельщика.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене ОРС-е гIолла:

Арутюнян Владимир Амбарцумовича — продавеца.
Болдырева Раиса Ефимовнана — грузчика.
Горячева Лидия Александровнана — бухгалтера.
Гулко Лидия Ивановнана — пенсионеркана.
Даутова Римма Исаковнана — тика заведующщена.
Ковальчук Раиса Филипповнана — кассира.
Мыльникова Нина Дмитриевнана — пенсионеркана.
Солонитина Евдокия Александровнана — грузчика.

№ 3 йолча юкъерча школе гIолла:

Ванчарь Клавдия Семеновнана — пенсионеркана.
Деребизова Лидия Михайловнана — пенсионеркана.
Крапова Тамара Игнацкановнана — пенсионеркана.
Левина Людмила Николаевнана — пенсионеркана.
Мисько Раиса Константиновнана — хьехархочоа.
Нестеровская Ксения Николаевнана — пенсионеркана.
Попова Зоя Николаевнана — хьехархочоа.
Самарина Анастасия Ивановнана — пенсионеркана.
Стефаниди Афина Иордановнана — пенсионеркана.
Тихомирова Калерия Никифоровнана — пенсионеркана.
Юшкина Мария Андреевнана — пенсионеркана.
Яковлева Валентина Васильевнана — хьехархочоа.

РСФСР ЦСУ УПК Нохч-ГIалгIай республикански учебни комбинате гIолла:

Филинцева Нина Степановнана — преподавателa.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене [illegible] газоспасательни часте гIолла:

Байрамов Юрий Петровича — боеца.

Районни [illegible] суде гIолла:

Кузнецова Анна Васильевнана — делопроизводителa.
Пронина Нина Никитичнана — секретара.

Стройбанка Нохч-ГIалгIай республикански конторе гIолла:

Прескурина Варвара Тихоновнана — керттерча бухгалтера.
Трусова Клавдия Васильевнана — керттерча бухгалтера заместителa.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

Промыслови геофизике специальни конструкторско-технологически бюро гIолла:

Градасова Меланья Петровнана — инженера.
Краснояров Дмитрий Ивановича — конструктора.
Коробкина Галина Ивановнана — прессовщицана.
Сотникова Мария Артемовнана — кладовщика.
Страхотинская Евгения Осиповнана — гальваника.
Сергеева Валентина Петровнана — гальваника.

№ 3 йолча городской больнице гIолла:

Басалаева Анна Архиповнана — медсестрана.
Ведиева Пелагея Илларионовнана — санитаркана.
Доценко Александра Петровнана — санитаркана.
Замула Илья Алексеевича — керттерча бухгалтера заместителa.
Камниченко Татьяна Павловнана — лаборантка.
Куиса Нескала Викторовнана — полировщицана.
Мостовая Лидия Васильевнана — медсестрана.
Решетова Мария Максимовнана — санитаркана.
Турушева Анастасия Ивановнана — санитаркана.
Хомякова Александра Владимировнана — лаборантка.

«Чечингснабсбыт» яхача Нохч-ГIалгIай универсальни объединене гIолла:

Фомичев Георгий Сергеевича — отдела начальника.

Нохч-ГIалгIай транспортни управлене № 1737 йолча автоколонне гIолла:

Мироненко Александр Александровича — водителa.

«Грознефть» яхача производственни объединене технологически транспорта Грозненски управлене гIолла:

Мурзенко Владимир Ивановича — медника.
Матюхина Мария Фанфаловнана — прессовщицана.
Погосов Ширин Асцатуровича — водителa.

Къулбаседа-Кавказски промышленни района газовни мехкдаьттан кIеж ца тохийтаран йоаяран йолча военизированни часте гIолла:

Кудряшок Вера Ивановнана — инспектора.

№ 7 йолча треста Грозненски МУС автобазе гIолла:

Кондратьев Семен Евгеньевича — слесара.
Майоров Иван Антоновича — аккумуляторщика.

Юрта боахама производственно-технически Iалашбара Победински межрайонни производственни объединене гIолла:

Бутко Дарья Николаевнана — пенсионеркана.
Всесвятская Антонина Ивановнана — картотетчикана.
Всесвятский Сергей Александровича — приемщика.
Маркарьян Керьюн Егоровича — юрисконсульта.
Мельник Пелагея Павловнана — бухгалтера.
Майгурова Ольга Николаевнана — кладовщика.
Мантуренко Надежда Александровнана — пенсионеркана.
Мусиенко Николай Петровича — пенсионера.
Решалова Юлия Ивановнана — пенсионеркана.
Торшина Евдокия Лаврентьевнана — пенсионеркана.
Шведова Валентина Михайловнана — керттерча бухгалтера.
Шерстобитова Полина Ивановнана — пенсионеркана.
Четникова Екатерина Ивановнана — пенсионеркана.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхеньарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхеньарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1981 шу, 25 сентябрь.

ДОЗАНАЛ ДЕХЬАРА

МАДРИД. Испане шерагIа баржаш латт испански халкъа ца довше а мохк НАТО-на юкъе бахьа гIерташ правительства лелаеча политикана дуьхьалара болам. 250 эзар совгIа испански гражданаш, мехка тайп-тайпарча общественни организацей вина лаш, хIьата ниттa къамая антинатовски комитето кулгаш яздаьд «Испани — НАТО» яхача деша хьакъехьа къамаи юкъара референдум елга дIадехаш даьча кхайкарала кIал.

СУРТА ТIА: къамаи референдум елга дIадехаш долча кхайкарла кIал кулгаш яздеча хана.

ЭФЭ—ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЯДЕРНИ ТIЕМА КХЕРАМА ДУХЬАЛА

Дунен общественность чIоагIа эгIазйигай США президента Р. Рейгана керда йоккха милитаристски программа къоабалъяро. Цо лерзI «МХ» яха континенташта юкъера баллистически ракетий системаш дIайоаржаелга, «В-1» яха стратегически бомбардировщикаш хьаелга, форда тIа лелаю ракеташ чIоагIъелга. Американски кепайоазоно деча ховмех, укх тIехьавча итт шера США стратегически низаш цу тайпара чIоагIа алсамдахарга алхха укх гаргга пхе шера 180 миллиард доллар дIадахийта дезарга американски халкъа.

Из милитаристски программа дIакхайкаяра херкаха я шийна теркам тIаозвиц. Хоьш ма хиллара, дунен халкъашта юкъера политически климат тоадо духьа чIоагIа машар оттабара, кхохкам кIаьдбалара процесс кIоаргъяра, герз Iоаделга соцадара, ядерни тIом ца хилийтара тIаерзаьча коста болча предложеней бIартча комплекс оттайир КПСС XXVI съездо. Дукха ха йоацаш ООН Генеральни Ассамблее лоархIаме инициатива елар СССР-о, цо лерхIаи — ядерни туржай ца хилийтар. Цу хьакъехьа СССР-о кийчъяь декларацe проект машар хьашт долча деррига дунен общественносто чIоагIа хьал а лоац, къоабал а ю.

Цхьабакъда, халкъашта дага латтар теркал де лоаш яц Вашингтон. ХIа аьнна Р. Рейгана решени тIазцаше а США оборона министр К. Уайнбергер кIайча цIен военни программа конгрессе гIолла сихвенна чакхьякха волавелар. Герзашцарча низий гIулакхашта йолча сенатски комиссе ше къамаьл деча хана программа Советски Союзал тIема даькъе толара тIаерзаь йолга къайла кхухьаш вацар из.

Вашингтона лелаеча милитаристски кийчоно кхерига дуне эгIаздаьд. Цу дакъе США шазаш а вагаш. «Цу тайпара гIулакхаш вай мехка кхераваж хьаштача дIа ма деххара дац. хIьата ядерни тIем тIа котало йоаккхарга яхилга гIоне ца», — аьлар СССР-е США посол хиннача Т. Уотсона.

Юха а эгIор боддаьннад, яаду «Дагенс нюхетер» яхача шведски газето. Кердача стратегически герзех йолча Рейгана решени, белгалдоах газето, ядерни гераш Iоалара кхетам чула яьнна керда этап дIайолаю.

Хьаьрдаьнна аьрзеш кхаха дIааланехьа совцаде деза — ниттa да хано дIадехар.

ДЕГIАУХАЧА МЕХКИЙ ОАЗ

ДегIаухача кIирагIа Мельбурне (Австрали) хилар содружествана чудоагIача мехкий правительствашта а пачхьалкхенашта керте латтарий конференци. Цуи балха юкъе дакъа лаьцар 41 пачхьалкхен кулгалхоша — Великобритане, цун хиннача колоней а доминионий а. Конференце болх сецца белгалбоалар аьлча, из белгалбоалар Iоткъамеи дискриминацеи еррига формашта духьала лоаттабеча къовсаме, нийсхо чIоагIагIа йола дунеи халкъашта юкъера экономически порядок оттаяра тIехьа дегIаухача мехкий хьинар айдаларца.

ДегIаухача мехкий викалаша дIадехарах тIайцача «Мельбурнски декларацe» тIа белгалдоаккх дунен тIа кхохкам латтараи стабильность ца хилаоан керттерчарех цхьа бахьан материальни ганзаш къаьст-къаьстача мехкашта юкъе дIасъелга нийсхо йоацаш лелалар. хIьата цулуха дегIадьхача капиталистически пачхьалкхеташтен миллионаш гражданаш къело кIалбиттача дегIаухача мехкаштеи юкъера бIарг ма кхоачча кIоарга юкь цо хьахилйтар долга.

«Мельбурнсча декларацe» чIоагIа тешавеш хьагойт духа ха йоацаш колониализма Iазап тIера Iоккесса дукха а дукхагIа дола содружества мехкаш хьалха метрополи хиннача Великобритане нийсхо йоацаш чакхдоахача экономически гIулакхашта раьза ца хилаоал совгIа кхыча капиталистически державашцеи транснациональни корпорацешцеи лелаеча гIуланкхашта а раьза доацилга. Фиджи премьер-министра Рату Марэс ма аллара, «капитализма оакхарий оамал хьагойташ» да уж гIулакхаш.

Мельбурнсеча конференце къамаьлаш даь дукха делегаташ империализмана духьала бар, официальни Вашингтона политика харцахьа лерхIар. «Мельбурне сацам хьалха хиннача содружества вIашагIкхетарашка США политикана чIоагIа критика яьлац», — мукIарал дир «Остралиан файнэшнл ревью» яхача газето.

Зимбабве премьер-министра Р. Мугабе аьлар ЮАР расистски режим хIанзарча американски администрацe йиза хьалацаро «еррига африкански континенте сатем боабаьб». Индe премьер-министра И. Ганди бехке йир дунен халкъашта юкъерча аренe малхбузен державаша чакхйоаха герз Iоадерен конфронтацен политика, белгтала аьлча, индийски океана милитаризаци яра Пакистана военни режима вIашагIкхийттача Штаташа кердагIдола герз лоаттадар а еш.

Конференце дакъа лаьцараша дIакхайкадир кхохкам кIаьдбара политика тесса а йита ааамлeна боккха кхерам тIатувcaча конфронтацеси ядерни герз Iоадарген довларо шоай сатем боабаьлга. Цар бeтталдаьккхар, ядерни герa дIадаккхарген герз юкъе доаккхаш довнаш ца дарген бода нийсъ лахара практически хIама делга дунен тIарча гIулакхашка керттера моттиг дIалаца езаш хилар.

ИРАН: ЧОАЛХАНЕЧА ПРОБЛЕМАИ КОМПЛЕКС

Иране цIаьхха а президентски хоржамаш хиннад. Мохаммед Али Раджаи трагически кхелхачул тIехьагIа мукъаьхиннай президента пост.

2 октябре хиннача хоржамашка котало яьккхар доал деча Исламски республикански парте (ИРП) лидера Ходжат — Оль-Эслам Али Хосейни-Хаменеи. Цунна тIехьа кхаж тессар дукха а дукхагIа болча харжархоша — 16 миллионах 15 миллиони 200 эзари сагo.

Иране республикански режим оттача цIаьхха йоацача хана чукь пачхьалкхене эггара бехктокхамеча посте хIана кхозлагIа хоржамаш даро хьахьоах мехкара хьал чоалханеи кхохкаденнeй долга.

Ирана тайп-тайпарча городашка гIулачхаш тIарча наха, дина викалашта духьала ю террористически акташ алсамъяьннай, дукха нах боабеш човаш еши гера юкъе а доаккхаш довнаш ду. Белгала аьлча, из бахьан долаш валар хилар Мохаммед Али Раджаи а.

Iаьлалаша нах луац, хIара дийнахьа хIана боабац аьнна режима моастагIий боабу, терроризм лелаярах е Iаьдлашта гера бе а делла духьале ярах иттaш болча наха топаш еттарах хоам бу. Шийна теркам тIаозваш да ирански политически аренера организацеш маоистски левацкичаргара яьнна ультраьрдехьарчарга яхачналца духкеи тайп-тайпара идеологически лостам болаш хилар. Шеко яц мехкаоча хьала дестабилизаци яра хьалхарча бохктохкама дийна доякха дакъа САВАК яхача хьалха хиннача шахски охранкана, американски ЦРУ-ца, израильски спецслужбанна айхха бувзамаш долча гIозаршка кхоачилга. Шах волча хана Иране хиина порядок юхаоттаe, массаза лерагIа лелаеш еце а эмоциональни талгIешa кегаеш але в, бакъда, хIьата а антиимпериалистически маIан дола ирански революци йохае гIерт уж низаш. Тамаш а яц цу тайпара де дерхIараш Иранерча революце шоай империалистически хьашташте дикна кIама техача вIашагIкхийттача Штаташа къайла а ца кхухьаш хьаллувлилга.

«Вашингтон пост» яхача газета ше еннача интервью тIа США пачхьалкхен секретара А. Хейга гуччахьа дIакхайкадир: «Вай лиэ дIа мел кхоачар де деза вай бухсоциаш ирански режим малхбузен ориентацена хьатIайоалилра».

Мехкара хьал чоалхане доакх дукхача экономически проблемаца, вIаькъенача ирано-иракски тIема конфликто, из сихагIа къастаяр дIадех лоралахарча шинна а мехка овлан тIарча хьаштаца. Кердача ирански кулгалхошта хьалхашка латт чоалханеча чурчен арахьарчен проблемай комплекс, из томе къастаярах тайша да ирански революци дIахьалхашкахьа яхар.

Ю. ЛОПАТИН,
В. МАТЯШ,
Г. КУВАЛДИН,
(ТАСС).

ХУДОЖНИКА МАСТЕРСКЕ

МОСКВА. Сийлахь - бокхачу Даймехкан тIом тIа дакъа лоцуш хиннача московски художника Б. В. Преображенски (сурта тIа) хIинц мийчу 1981 шера декабрь бетта столица Центральни выставочни зале хьахьокхаш хургйолчу Москвана юкхе Сийлахь - боккха котало лькхна 40 шу дизара хетаьчу художественни выставкана лаьрхIа шай балхаш.

Борис Владимировича 1942 шера чаккхьаьккхай В. И. Сурикова цIерагIа Московски художественни институт, хIаьта цул тIехьагIа из дIаиэвайа М. Б. Грекова цIерагIа военни художникий студе. Сийлахь - боккха Даймехка тIом хиннача шерашка цун лоархIамегIа йола тема а хиле дIаотт военни теми. Художника аха вийзав тIом латтача хьалхарча позицешка, цуйна цига дика дейлад фронта вахар. ХIаьта котало яьккха 1945 шу дIадаьлча а Борис Владимировича йитац военни тематика.

В. ХУХЛАЕВА.
ТАСС фотохроника.

Лора хьехамаш

ГIАЬЛЕ УВЗИЛГА — УНАХЦIЕНОННА ЗЕ ДЕЛГА

ДIаравоаллаше хиса а кхайде гIаьле пачка хьайоаких саго, пIилеторг хьалсог, гIаьле лота а йий цхьа, шоаза, кхоаза кIура боакх. Цо дика кхетаду из оамал вуламе йолга, хIара оаз аьнначa гIаьлено ший унахцIено дIахьолга.

БIаррчача дийнахьа гIаьле багара Iо а ца йоаккхаш бола нах кийслу, бийсак гIетт уж кIура баккхар духьа! Цар кулгаш шишегIа гIаьлега кхоад, бокъонца из сомавала а кхеле. Сов дукха тхьамка оазарах массанене а цхьатара хулийте меттоттаде йиш йоаца за-оулам?

ГIаьле езараштa юкъе шн тайпа нах кийслу. Хьалхарберащ дукхахча хена дена дIакхха ца юташ гIаьле оазараш ба, хIаьта шоллагIбараш — из сов болалураш. Дукхача хана дена гIаьле оазача сага лаьттан бесара хул цIоме бос, кхайкаву тугаш дох, ка эг, долаш дест, гIир йилла перташ... ГIаьле оазача кхалнаха оаз къонахчун тара хул, йиш-хьаьда, мейача нaха оамал хьовц.

Саг гIаьленна тIехьа хIана воалл, цунах къаста хIана магац цуйна? Цун бахьанех дуапаргда вай. Цхьабанъда, из дувцале хьалхагIа дух тIа ца яьхача яргьиц тхьамках йоажа зуламе хIамаш малагIаш я. Эггара хьалха из я никотин, вешта аьлча, унахцIенона дохьаж сапна ихораме йола хIама. КIурапа цхьаьла пхьнашкен пехкашкен гIолла чакх а яьле цIийца дIакхаст пикотин. Цун цхьан гIадамо говр ше. сел кхераже я из дийна мел долча хIаманна. Масала, гIаьлен кIура латтача цIагIа хьаьилла никотина Iн ца лош.

ГIаьлоица къаста ца магара бахьан фуд аьлча, из да цунга ваьйнача сага дегI никотинаца дIаIамар. Эггара хьалха централа пешни системана зулам доал никотииах — нерга чурча хьаьна, букъа тIехка чурча тIума, — цул тIехьагIа дегIаца цIий ихастара, садахара, юв хIама ахьара.

ГIаьле цахаддаш озар никотинаго дукхагIа дIаIам, дукхагIа хул цун дегIо дIаехаш йола никотин. Из бахьан гIаьле а дукхагIа оза безам отт. НагахЬа гIаьле цхьан юкъа ца оазаш из йитача цун дегI психически а физически а доржлу, хIаьта гIаьлех кIура боаккхаше а не деррига дIадоал.

Бокъонца лаьрхIа хоаш да, сигаретий цхьан пачках 50—75 миллиграмм никотин йоажаш хилар. Саг велла кхоачам болаш я из. Цхьабакъда, хоаш ца хиллара цхьан дийнахьа шн пачка а дукхагIа а гIаьле оз цхьаболча наха. Цу тIа ба а бовц. Фуд из? Эггара хьалха, гIаьле оазаш волчун кер чу сррига никотин кхачаш. Цу тIа дукхагIа доладакъа гIаьлен кIурапа хьаухата формальдегид яхача хIамо йоаю. Ишта кIезига лоархIамболаш дац зIамигазIамиге мара никотин дегIах дIалеташ ца хилар, цудухьа цуи дохьаже духьала иммунитет хьахул сага кер чу.

Цунах дог тийша Iе йиш йолаш вац гIаьле оар. хIама аьлча, хIара цо оа гIаьле, цо цIий унахцIенон тохош йола хIама я! Цхьабараштa хетт пехкашка кIура чу ца бахийтача никотин дегIах латара кхерам бац. Бакъдац из!

Никотино чIоагIа зулам дара белгало хьалхагIа гучайоал цIоха бос дIабахарца, деттаи дола пхьнаш сихладарца, дегIацара иии дIабадарца, лергашкен нерта чун дахи тата латташ хиларца. Цу хана эггара хьалха гIаьле оза воллучоа хеташ дар фуд аьлча, из да — кхерам, хIаьта никотина эггара чIоагIагIа отравлени йича саг сакхетам чура воалл, кхьметтел дог дIалоацаш а хул, са ца доаккхалуш вус из. Зулам доале а гIаьле ца оазача саг ца Iен-лаь, пунах зуна зулам даргдоаца хIама хьакхолла гIийртаб Iилмахой — гIаьлех йоалла никотин кер чу гIортйоаиш хIама де. Цхьабакъда, цунах бизза аьттув баьнабац. Опыто хьахьекхар никотин кер чу гIортйоаиш, никъ бехка гIортарах хIама хург ца хилар. Масала, гIаьленах йоаллача фильтро 20 процент мара дIалоцаш никотин, хIаьта, цул совгIа, кхьдола тохьаж доалла мел хIамаш йоаж тхьаьмкх?

Из деррига дукххачарна хоаш да. хIаьта а миллионаш болча наха ува гIаьле. Iилмахоша бакъдаьд эггара дукхагIа гIаьле озаш волча сага ше захача юкъа кийла гаргa никотин кер чу йоаккхаш хилар. мел доакха зулам да из?!

Никотино сага теркам бовбу, керта болх бе новкъарле ю. Зохьа яхаш английски кино: «ГIаьле оазараша шоай бага моастагIа чувоалийт, хIаьта вокхо цун хьоа лечкъабу». Масала, хоаш да цхьаькха а. ГIаьле оазача шофера дукхха дукхагIа гIалатош ду из ца оазаш волчул. Из доагIа спорта юкъе а. ГIаьле оазача спортсмена пехкашек детон кIезигагIа доа физически низ.

Сага дегIа, ховдамболаш аьлча, кхы малагIа зулам доал гIаьленах? Эггара цунах доаллаш дола во дар да, цо пехкаш а бронхаш а ханал хьалха йоахаяр. ГIаьле озараша сихагIа а дукхагIа а ран яха лазар хул. Дуача хIамаш чам бовбу тхьамко, даям кхайкаваро пехкашна фо леладу моттигаш шерью. тайп-тайпара лазар хьоаду. Из бахьан хала садоах гIаьле оазачо, гаьна ведда ваха магац, хьалха сапна болх бе магац.

Никотино цIий лела пхьаш готтаду, атеросклероз яха лазар хьоаду, хIаьта цунах дега лазар хул. Цул совгIа, никотино Iотткъам бу дергашта, бIаргашта. Моттигаш кийслу никотин дегIаве сов дукха хилараx, сага вIалла хIама хьа ца хозаш къоравийрa, бIаргашта амбронин яха лазар хинна.

Никотино ишта сага бага йоахаю. Стоматиташе ингивитаи яха лазараш хьоаду, пертий эмаль йохаю гIаьлен гIиро. ГIаьлен кIур пехкашка меттел Iочудуча тутаиш че кхоач. Из бахьан цунслизисти оболочкана тастрит яха лазар хест. Из лазар вIалла дIа ца доаллаш гаьна довл. Никотино Iотткъам бу юв хIама Iохьача органашта а. Че геттара ковчлуш а йикъдуш хул. цунах лазар цхийтача. Никотино беча Iоткъамах чеpa дукхагIа тIауж цIий. тIаьнка из бахьан Iочу йиньча хIамо меттахьа ца йоллаш уллаш дукха ца йоакх. Из бахьан чеча лазеннн лазараш хул.

Мишта, мала втагIа ютаду гIаьле? ГIаьле йитте эза ин йоаль дукха ха ца йоалтаж, сага дегI цунга делаеле. ГIаьле оазача сагага «ГIаьле оаза мегаргьяц, зулам ду из», — яхаш вай мел дувцарах хIама хургдац, нагахьа из ше, ший лоамах из ца юте. Масехказа гIаьле юташ. тIаькка юха а оза болалуш нах кийслу. Царна хетт, гIаьле ца оазаш цхьа юкъ яьккхача, деррига лазараш дIадоал аьнна. Уж тайпа нах Iехалу. Цхьан юкъа гIаьле йитарах метта оттац могашал. ВIалла а ухьа бата юкъе хьоргйоацаш йита еза гIаьле. из юташ волчо.

ШIа никъ ба гIаьле йитара. Хьалхарбар, чIоагIо в яь сага ше гIаьле йитар. Хала хул хьалхара 2—3 ди. Цул тIехьагIа дIайоал къаьстта гIаьле оза цун безам отта ха. Цул тIехьагIа паргIатвоал из, шийна миз тIаьхийтача сапна хет сага. ШоллагIа никъ ба, хIара дийнахьа озача гIаьлен боарам лаьгIбар, вешта аьлча, гIаьленаш дейгара-дента кIезигагIа оар.

ГIаьленцара безам вIеоггбеш моллаш я. Лоболин, цитизин оал царех. 7—10 дийнахьа мел уж таблеткаш. Цхьабакъда, уж мийначул тIехьагIа гIаьле озе. мел даь дарба а хьийта къа дов.

ГIаьле озарна къовсам лоаттабе беза массане а. хIана аьлча, гIаьлен кIуро докха зе ду юхе болча из ца озараштa а.

Л. ЗЯЗИКОВА,
лор.

Демографи хувцаялар

Дукхача меттигашка, цу даькъе СССР-е а, ухк тIехьарча итт шера нах бейбилга дикка лаьгIдениад. Вай мехкарча демографически хьалах, цул пррача проблемех журналистана ФИЛИППОВ Олегаца къамаьл дош дийдар демографа ПЕРЕВЕДЕНЦЕВ Виктора.

— Укх тIеххьарча иттаи шерашка вай мехка тайп-тайпарча районашка шоайла вIалла гара боацача шиш дезала тайпа хьахиняд. Цхьан дезале бераш дукха да, вокхазаьа — геттара кIезига. Масала, Средни Азе Прибалтике дечул 2—3-оза дукха ду бераш. ХIана ийсъенпай цу тайпара башхало?

— Хьокарга вай дIадаха бIаьшере чаккдоалаш а хIаннара дар дIадолалуш а хиннача данневшка. Цу ханарча Россе боккхий патриархальни дезала бар. Октябрьски революци хинначул тIехьагIа наьха сапна хувцаваш хилар. Боккхий патриальни дезалаш дIабувла бьльар, дукхагIйолча районашка хIаьта а вета а.

Тахан РСФСР-е, Прибалтике, Молдаве, Украине дукхагIа болча дезалий цаIпиъ, ниттахьа яхо бер да. Укх гартгарча хана из тенденци хувцалургьяц. Масса бер хилийта лоара шоана, хьаьттачa Москве бахача кхалнахах яханеца жоп делар цаI хилийта лов. аьнна. Воккхар шнъ хилар лов аьлар.

Средни Азе кердача тайпарча дезалга боалар хIина мара дIадоладенйадаш. ХIана хьалхагIа а санна, дукха бераш дола дезалеш дикагIа лоархIаш ба. 5—6, дукхагIча даькъе 8, кхьметтел 10 а бор долаш дезалаш ба.

— Хьона хетаргахьа, Средни Азе из боарам меттахьа ца боалаш дукха латтаргбий?

— Из кIавзле хувцалуш латт. Шоай дай хиннача кIезигагIа бераш хилийта лерхIаш ба кагех бераш.

60-гIа шераш дIадолалуш цу тайпара хьал эттар Армене а. ХьалхагIа цу республике дезал дукха бераш долаш хулар. ХIаьта хIанз шерагара шу массаза доал кIезигагIа хул. Укх гартгарча шерашка бераш кIезига долча республикашта юкъегIоргьа Армени. Цу тайпара хIама хулаш латт Азербайджана а.

— Долче, гаьна яц-их баха нах кIезигбала болалургбола ха?

— Из хилийта йиш йолаш дац. Мехка баха нах дукхагIа хилийтар лоаш а вай пачхахьалхе. ВIаь дезала 260 бер хилча кхоачам ба дай-поеной поехала меттел берий яр дIаоттара. Да, нана, кхо бер — из ба шо морг ихь боаца дезал.

— ТIаькха проблема латтих дезалаш дукхагIа бераш хилар лоаш хилийтарах?

— Латт-те, дукха бераш долча дезалашта дикагIа дола хьалаш вIаштIехьа а доахаш. Бераш долчарна даь ца Iеш, уж хилийта безам болчарна а де дезаш да из. Бераш долчарна даь ца Iеш, новкъостал де доагIа дезал вIашагIболла, нана а да а хила безам болча кхалнахии маIача нахан. Царех дукхха дукхагIа бераш маьре баха е саг йоале лоаш ба, цхьабакъда мар е нускал лахи хала да. Масала, хьацаргьа вай текстильни промышленноста центраш. Кхьметтел нале тIа а йоах маьре бахаза бола ткачихаш дукхагIа ба.

ХIаьта Сибарегlеие дегIа ух керда индустриальни центраш, цига болх бераш дукхагIча даькъе маIа нах ба. Цига хьал хIана лц текстильни фабрикаш. Узбекистанера бийдал дIанхахьа цига гаргагIа а ма дий. ХIаьта керттера дар да бахача наьха составана юкъе диспропорцеш хург ца хилар.

Демографически хьала малагIа валини ю къонача дезало?

— Эггара чIоагIагIа яр. 30 шу даланза болча даймоаной хул дий даькъах кхо дакъа бераш. Цудухьа къонача, цу даькъе студенчески а, дезала къаьстта йоахю е еза общестос. Къона дезалаш чуIеча фусамаши, яслешкен детсадашкен моттигаш теларца дукхагIа Iалашбу.

Цхьабакъда, кхийола проблемаш а я. Масала, укх тайпара яр. Маллионаш кагирхой ба вузий а техникумий а заочнии сайрийнарчен отделенешка дешаш. Дийнахьа болх бара а сарахьа дешара а дукха ха, низ эш. Нагахьа сапна бер хаьтча, дешар дита дезаш хул.

МоллагIча къонача кхалсаго дергдолии хIама дац из. Цудухьа тIехьадоах бер делга, цудухьа дикка ха яхача ду хьалхара бер. Цу хана-м шоллагIдар а де йиш яр, бакъда, хьалхардар хIанз а сов зIамига да. Цудухьа хийла цхьа бер а долаш бус дезал.

Цунца дувзаденна дикагIа хургдер хана боккхагIа, балха стаж а йолаш болча наха дешара сайрийнарен зочнин формаш могайча, дийнахьарча вузе чакх ца баьнача кагирхоитта а ца могаеш, хIана аьлча вахар дIадоладенне а дешара а балха а шн дуъ тIадоак царна.

— Укх тIеххьарча 10—15 шера хьалхагIа саг йоалде а маьре йха а баьннаб кагирхой. Маьре бахача кхалнах хьалхагIа поаной хул. Мехка гIолла бераш дукхагIа делга Iалашдой цо?

— Цхьан юкъа ду, хайра а дац. Кхоаткъе иттагIа шераш дIадолалуш бераш цхьа бахьан дукхагIа дора. хIана аьлча хьалхара бераш кхалнаха сихагIа дора. Уж хьалхагIа маьре болх. хьалхагIа бер ду, бакъда цхьанел-шинел дукхагIа де лоаш хилац. Цудухьа дезалаш къонагIа хилар бераш делга кхьметтел кIезигде а мег.

— Тахан моллагIа кхалсаг, кIезит-дукха хан чу еннар хIаьта а, маьре йохалац, маIа нах тоъаш ца хилар бахьан долаш. Бакъда, демографаша яхачох, из хьал къастта кхьча оагIорахьа хувцадала доаллургда. Маца хургда из?

— 1981 шу цу даькъе хьалхара юхь а ала йиш йолаш да. Моарош истел юкъера лаьрхIача 3 шу боккхагIа ба вайцига. 1963 шу доладеяча дийна 1960 шера баьча кIаьнеца кIезигагIа лий йийнгаш. 1963 шера уж — 12 процент. хIаьта 1980 шера — 14 процент кIезигагIа.

18 шу даьлча дена маьре аха болалу кхалнах. Укх шера маьре аха болалургба 1963 шера баь кехкарий, вешта аьлча хьахург а я. дегIа а ухаргьа нускалий дефицит.

— Демографически хьала миште IатIъаргда из?

— Цхьа долча даькъе дикагIча оагIорахьара. Кхалнах, къаьстта а къона бараш маьре дукхагIа ме ух дукхагIа хургда бераш. Дика томлургда хан чу бенийча кхалнахьа хьал а. Маьре бахара тоpонаш дукхагIа хургьа цар я.

— 1981 шера март бетта кепатека арабаьннаб бераш долча дезалашта пачхахьал кхеп новкъостал делга чIоагIдара де дезарий хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам, хIаьта дукха ха йоацаш кепатехай цу тайпарча дезалашта новкъостал дара порядок а за а белгалъь йола КПСС ЦК, СССР Лакхехьарта Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС репенеш. Хьона кетачох, цу гIулакхаша малагIа влияни ергьы демографически хьала?

— Эггара дикагIча тайпара. Дезала теле пособеш, бер даьчул тIехьагIа нах а телаш шера отпуск лар, цIагIа болх белга шерагIа юкъедоаладир, бIаррчача дийнахьа а кIира а болх бе безаш ца хилар — из деррига а хьинареча демографически политика элементаш. Бакъда, из мероприятеш комплекса юкъыт мара яц. Уж дIахо йодача хана дукхагIа а шерагIа а чихкйоахаргья.

«Московские новости» — АПН).

Керда обрядаш — вахаре

ДИЦЛУРГДОАЦА ДИ

Саг йоалаяр, кхар хоагIа, дикагIа кийчдь мел хул цу дезала шийна а гонахьарча наха а ди ца лууш дагалатт. Из дина кхетадеш, ма хулла из ди дезагIа хилийта гIерташ, тайп-тайпара формаш лех Сунженски районна культура отдела болхлоша. Къаьстта цу балха юкъе доккха дакъа лоац районни культура ЦIен директора гIулакхаш кхоачашдеш йолча Матиева Iаьлий Iайшатен методиста Шевченко Татьяна Петровнаси. ХьалхегIа царна хов саг йоалае, маьре яха кийчбеннараш малаш ба. Царгара дех культура ЦIагIа ел торжественни регистраци ел га. Уж раьза хинначул тIехьагIа из цIей сакъердамегIа хургдолча тайпара кийчо е болалу.

Керда дезал хила дага бола кагирхой регистраци дита хьабоагIача хана, царна духьала болх дохкий цIе ленташ хьоарчадь хоза кийчбенна бола мехкарий. Саг йоалаю зIамига саг, маьре йода йоI, царна хьаьбахка цар гаргара, бовза-безз нах чухьех зрительни зале. Зиза а оттадаь, хоза кийчъь я сцена. Цига латтача истола гонахьа багIа культура ЦIен, загса болхлой, районни Совета депутат. Цу сцена тIа бовл дезал кхолла дагабараш. Регистраци йолалуш хьалгIоотт зале мел багIараш. Загса болхлоша а депутата а дакъала бувц керда дезал, цар вахар ирзен беркатен хилар лоаш лоаца боакх. ХIаьта культура ЦIен художественни самодеятельноста доакъашхоша сакъердаме концерт оттаду. Цул тIехьагIа района керттерча майда тIа а бовле, В. И. Ленина памятника, Даьхе бахьан байнача наьха сийна сета диллам йоагаш йолча цIера юхе зизаш доах.

В. ЧЕБОКСАРОВ,
Сунженски [redacted] культура отдела [redacted] ре заведующа.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

МОХК МАЦА АГАРГБА ХАР ДУХЬА

ХIара шера Таджикистане 6000-зза лаьттан кIал чиг тох. Лакха сейсмичность хиларца белгалйоал Узбекистан, Туркмени, Киргизи, хIаьта шитта Къулбаьхен Казахстан.

ХIанз Iилмай республикански академей составе болх беш йола Iилман сейсмологически центраш вIашагI а тоха, мохк агаре прогноз ю региональни центр хьаьйй. Из Таджикски ССР столице — Душанбе я.

— Iилма-техника учреждениеш вIаши цхьана леладу гIулакхаш, — дувц Таджикски ССР Iилмай Академе член-корреспонденте Негматуллаев Сабита, — гIадерзадь да республикански учреждений директорий совете болх дикагIа вIаштIехьабаьккхара. Региональни центра балха юкъе дакъа лоац Лаьттан физика Института (Москва), кхьча Iилма-техника институтий Iилмахоше.

Вахаро цо дIадийкар региональни прогнози центр хьеелга. «Лаьттан кIал гIетте дуIаша маца а мича а хургда хар духьа беча белза тIа укх тIеххьарча пхийтта шера хиннача хувцамаша дIадийкар сейсмологически данеш Iоалга а царна сихагIча тайпара обработка елга а. Мохк агаргзилара хоам беш дола дукха хIамаш хIанз Iилмана доезаш да. Из де термальни хин химически состав а боарам а хувцабалар. Лаьттан аномале магнитни поле тIа лаьттан цхьайола участкаш Iотiаерзар, кхьдараш.

— Прогноз еча хана моллагIа хIама теркал ца деш дисача мохк аге кийчбелара» бIаррча сурт толхаде терлу,— белгалдаьккхар Негматуллаев Сабита, — цудухьа вIашагIйолла йийзар региональни центр. Сейсмологий уйла цу тIа социйр 1976 шера дукхаза мохк агаро. Цу хана Памире къулбаседа - малхбузен оагIорахьа шин бетта низ бола кхоъ сейсмически чиг техар. Уж токаргйолга хоаш дар.

1977 шера январь бетта Исфаре (Къулбаседа Таджикистан) мохк агар е дегадоацаш хинна хIама дацар. Цхьабакъда, прогноз ийсе хилийтара новкъа даьлар хьаухача информацеша сихха обработка ца яр. 1978 шера ноябре Дараут-Кургане чIоагIа мохк агача хана Узбекистана, Киргизе, Таджикистана йоккхийча участкашка аномалеш хиннеяр. Ди-бийсе хьалха мохк агаргба аьнна хоам бир узбекски сейсмологаша. 1979 шера май бетта Таджикистана сейсмологаша зийра Султанабад яхача посалкана юкъе (Къулбаьхен Таджикистан) мохк агаяхьа хинна хувцамаш. ХIаьта июль бетта 12 балл йолча Рихтера шкалах 4—7 балл йолаш мохк агар цига. Теркам тIебехийта дIазо фу хул хьамаш бар сейсмологеш, хьалхара чиг тоха 10 ди эшаш тоъал ийса прогноз а йир. Цу юкъа дукха хIама де хиийра.

Дукхача тайпарча схемех, методех, программех хьатулаш йоагIа сейсмически прогнозе система.

— Мохк маца а мичахьа а агаргба хара тоъал ийса сейсмически прогноз елга сел геънара гIулакх дац, — аьлар Негматуллаев Сабита. — ХIана из проблема инженерни даькъе къоастаргa дIахьачай. ХIаьта йIахлача хенара прогноз ирах аьлча, ткона хIаназе а 15 шу хьаька хоа регионa территоре тIа болх бе йолаяла мегаш йола кIлайке моттигаш малагIаш я.

Юрий ЗЕММЕЛЬ,
АПН корреспондент.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.00 — Iуьйранара гимнастика.
10.00 — «ТренинкагIар». Тел. художественни фильм 1—2 серек.
12.30 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
16.40 — Киргизский ССР заьхара а халой а ансамбла концерт.
17.10 — «Эжене Коттон». Документальни фильм. 100 шу дизарга Эжене Коттона.
17.50 — П. Чайковски № 3 йоал симфони.
18.45 — «Горизонт».
19.40 — «Тахан дуней тIа».
20.00 — Центральни телевиденен Ерригсоюзни радион электромузыкальни инструментий ансамбла концерт.
20.30 — Iилмай вахар.
20.30 — «Iаьшна кхесайбарг». Дукхасерийни художественни фильм.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Аз йолаш керда монолог». Телевизиони музыкальни фильма премьера.
23.25 — «Тахан дуней тIа».
23.40 — «БIаргаIушар—тоша ца дадар». Киноприложени.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — «Конструктор Исаев». Документальни фильм.
10.05 — 12.05 — Французский мотт. Дешара 2 шу.
10.35 — 11.35 — Физика. 10 класс.
11.05 — Искусство.
12.30 — 13.35 — СССР экономически система.
13.05 — «Шахматни школа». Разряднический класс.
14.01 — «Со хьамсара, Саша...» Кетаю А. Одоевскена.
15.00 — Гомер. «Одиссей» 2 передача.
15.35 — Зоологи. 7 класс.
16.20 — Музыка. Людвиг Ван Бетховен.
16.50 — Документальни фильм.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайчена гIаланаш».
18.30 — «Старт».
18.50 — Телезрителей письмених.
20.00 — «Дуней халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
20.15 — Киножурнал.
20.25 — Къахьегамца а сага сийла. «Сагопшинский» совхоза мехтрида начальника С. Корнаевах йола телеочерк (гIалгIай меттала).
20.35 — «Шоана, дай-нанай!»
21.00 — «Бийса даьккхал хийла шун, бераш!»
21.15 — Телевизиони документальни фильм.
21.30 — Телевизиони журнал.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Чхьйнаш кхайта Iа». Телевизиони художественни фильм.

14 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.40 — Iуьйранара гимнастика.
10.05 — Мультфильм.
10.20 — «Простая история». Художественни фильм.
11.45 — «Кинокамьбара клуб».
12.45 — «Кердадараш».
15.30 — «Кердадараш».
15.00 — Телевизиони документальни фильмий программа. Таджикски ССР.
16.35 — Таджикски телевиденеи радион халкъа инструментий ансамбла концерт.
17.00 — «Сакъердама стартам».
17.45 — Немецки Халкъа Демократически Республика къамаи цIайта — Равелине Дешга. Кинопрограмма.
18.30 — «Халкъа творчество». Телевизиони обзрени.
19.15 — «Оаха и БАМ».
19.45 — «Тахан дуней тIа».
20.00 — СССР хоккей йола чемпионат. ЦСКА — «Спартак».
21.00 — «Ха».
22.35 — «Ясный ответ». Хьалхара фильм.
22.35 — «Тахан дуней тIа».
23.40 — Эрсий романсаш кхоачашъю РСФСР халкъа артистке З. Долуханова.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Ха».
9.45 — «Любовски этюды». Телевизиони документальни фильм.
10.05 — 12.05 — Немецкий мотт. Дешара 2 шу.
10.35 — 11.30 — Обществоведени. 10 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Истори. СССР культурни революци. Передача дахье лоац академика М. П. Кима.
12.35 — 13.35 — Юкъара биологи. 9 класс.
13.05 — «Шоана, дай-нанай!»
14.05 — А. С. Грибоедов. «Вахара оагIонаш».
14.55 — Природоведени. Лаьттан гонаш.
15.15 — Пятилетка — са къомал. 3-гIа передача.
ЭКРАН—ХЬЕХАРХОЧОА
16.00 — География. 8 класс.
16.30 — Н. В. Гоголь. «Тарас Бульба». 8 класс.
18.00 — «Ийсархо» (нохчий меттала).
18.30 — «Шоана хетар».
19.00 — Нохч-ГIалгIайчена гIаланаш.
19.20 — Фильм-реклама.
19.30 — «Революцех кхалнаш». «Эхазмени аха 6 серия.
21.00 — «Бийса даьккхал хийла шун, бераш!»
21.15 — «Правда» газета политически обозревателя Ю. А. Жукова Дуней халкъашта юкъерча хьолах и беседа.
22.00 — «Ха».
22.35 — «Кара-Кийнае боде наиъ». Телевизиони художественни фильм.

РАДИО

13 ОКТЯБРЬ

6.30 — «Юртара Iуьйре» (эрсий меттала).
6.50 — Передачий программа.
7.00 — Ашарий антракт.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.20 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — Нохч - ГIалгIай ашарий концерт (нохчий меттала).
8.45 — «Дуней халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
9.25 — «Кхачан продукташ де йоттам махата дIакхачийтар» (нохчий меттала).
9.40 — «Хьалхалаттачар лакхалелаш — масле коллективашца!» Беседа (эрсий меттала).
9.55 — Ашарий антракт.
12.15 — «Тхога язду». Радиовыпуск (гIалгIай меттала).
12.30 — «Къона замикхо» (гIалгIай меттала).
16.15 — Передачий программа. Хаоттам.
16.15 — «Шоана, юрта бахкаме хьалхалаттараш!» Концерт (гIалгIай меттала).
19.00 — Керда ховнаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоомаш.

УКВ

19.00 — Литературни передача.
19.56 — «Халхарга кхьа» концерт.
20.56 — Нохч - ГIалгIай ашарий концерт.
21.20 — Моттигерча композиторий лирически ашарий концерт.

11.40 — «Ашараш дага даттаро» концерт.

14 ОКТЯБРЬ

6.30 — «Парторганизацешка отчетеши хоржамаши» (эрсий меттала).
6.45 — Передачий программа.
7.00 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.35 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.20 — Концерт (нохчий меттала).
12.15 — «Коммунисташа масал тел» (нохчий меттала).
12.30 — «Микрофонана Грозне гIолла». Радиовыпуск (эрсий меттала).
17.00 — Передачий программа.
17.01 — Халкъа тIахьенан бола беш ба» (гIалгIай меттала).
17.30 — «Вахара хьесап — советски» (эрсий меттала).
17.40 — Ашарий антракт.
17.45 — «Фефилаш Iен кийчо еш я». Корреспонденца (нохчий меттала).
19.00 — Керда ховнаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоомаш.

УКВ

19.00 — «Са сесага мар». Радиоспектакль.
19.55 — Инструментальни операаш.
20.20 — Иалеш доах Рогарт Софисе.
21.00 — М. Днамова дешаш йоаллалеш.

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грозне хувцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуьйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш хилеи фегара температура республике 18—23, Грозне 20—22 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегаре температура бийсана 6—11, дийнахьа 17—22 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Керда фильм

«КХАЙКАНЗА ВЕНА ДОТТАГIА»

Кастта Грознерча кинотеатрашка шоана гургдолча цу фильма тIа дувц практицизми духовности яхача нравственни категорешта юкъерча къовсамах, ше вахаре дIадоладаь гIулакх дIачакхдаккхардухьа къовсам лоаттабе безаш хиларах. ХIаьта фильме из гIулакх деш да Iилма.

Iилма - тохкама института болхло хинна Свиридов Виктор провинце илх шера болх баьчул тIехьагIа воагIа ший доттагIа волча. Из ва института цхьан лабораторе кулгалхо Греков Алексей. Свиридова тIахьех из дукхача хапа дено Iилманхошта яхха ца мога проблема яшхаре. Греков, ший дег чу мелла шеко яле а, раьза хул доттагIчун оагIув хьаллаца, цун цIи Iилманхой цIерашта юкъе йоахалургйолаш гIо де. Цо ший хьинар а низ а кхобац дукхача шерашка ше Iоаяь опыт кердача гIулакха дIаялара, цо Виктора дог урауиттаду дIадоладаь гIулакх дIачакхдаккхара.

Картино вахага уйла йитаргьа шоаш лелаяча гIулакхий, вахара, дIадоладаь хIама чаккхданкха агта доацилга, из бахьан къовсам лоаттабе безилга, ах наькъа тIа саца йиш йоацилга.

МалагIа ва-те из «Кхайканза вена доттагIа?» Свиридов? Греков хала мел из? Уж шаккхе а шоайла чIоагIа накъзбаьниаб.

Ала деза, доттагIала тема дика гучайоаккхаш укх фильме Викторa институте светокопировщица йолча Струтина Кирайца болча бувзамо а. Из чIоагIа а цхьа ший тайпара а характер йолаш я. Нахагара дукха харцо бIаргайнча яле а, царех тешаш байна, царна юстара латта лоаш саг яц Кира.

Актриса Алферова Ирина цу тайпара роль локазе безам болаш йола дукха ха яр. «Хождение по мукам» яхача фильме Буловина Дашай роль ловзаьчул тIехьагIа цо аьлар: «ЧIоагIа безам бар са таханарча кхалсага роль ловзас. Аз дукха уйла яьй миштай из таханара кхалсаг, фуд цуйна дагердар? Цхьабакъда, са безам бац сай турпал вахаре цхьаккха уйла йоацаш цу уйлавга кхачара къовсам ца лоаттабеш хилийта. Из хила еза саг вала Iомавеш».

Свиридова роль — ха йоалаш кхелхача актера Даль Олега тIеххьара болх бар. Цо ший турпала сурт-сибат хахьекхад бокъонца вахаре из саг хила тарлуча бесса.

Вайна бовзача нахах ва Табаков Олега хьахьекха кIоарта хьакъали дика практикен йолаш вола Греков а.

Иштта фильме го йиш я актераш Белохвостикова Наталья, Гундарева Наталья, Ларионов Всеволод, кхыбараш.

Х. НАСУГАЕВ,
НГIАССР пачхьалкхен кинокомитета методкабинета директор.

«ТЕРЕК» — «ДРУЖБА»

Дахача шоатта дийнахьа Серго Орджоникидзе цIерагIча стадионе хилар СССР футбола чемпионата шоллагIа лига кхоалагIча зона ловзар. Цу дийнахьа «Терек» тIаIийцар Майкопера «Дружба» яха команда. Вай стадионе укх шера эттара тIехьара хинна из ловзар чакхдаьлар счет 4:1 йолаш вай команда хот а йоалаш.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктоохама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех 9-24-01; юрта бохкана — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехьашкий — 9-24-07; корректорсие — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ06334. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3883.